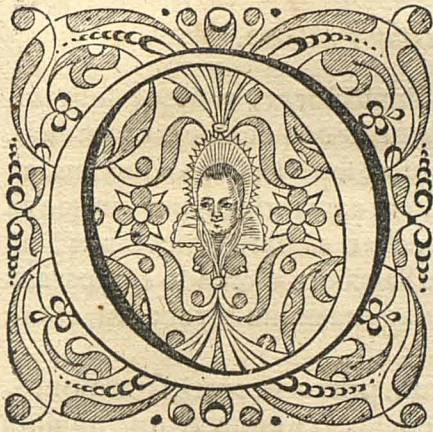

DESCRIPTIONIS
INDIÆ OCCIDENTALIS,
LIBER DECIMUS SEXTUS.

Brasilia Septentrionalis.

C A P. I.

De Communi Brasiliensium lingua.

PER ÆPRECIUM facturi videmur, si in limine hujus libri pauca dicamus de Brasiliensium lingua: Nam licet pleræque Brasiliæ nationes, peculiare linguas usurpent; tamen & commune aliquot idioma videntur agnoscere, præsertim omnes illæ nationes quæ littora hujus Continentis quoquomodo attingunt, cujus aliquot vocabula accepimus à quodam Belga, qui aliquot annis inter illos variis locis vixit, quæ magnam cognationem habent cum iis vocabulis, quæ *Ioannes Lerius* prodidit ex *Tououpinambautiorum* lingua; nam hæc natio licet illis temporibus incoluerit juxta Sinum & flumen Januarii, ta-

men postquam Lusitani pulsus Gallis eorundem locorum sunt potiti, longe lateque se dispersisse videtur per omnem illam regionem, adeo ut etiam Marignani accolæ originem suam ab illis derivent, nec non illi qui juxta Param degunt, quemadmodum à dicto Belga accepi; ut autem Idiomatis hujus communio aut diversitas cum *Tououpinambautiorum* sermone melius elucescat, partium humani corporis nomina

30 inter se conferemus; quæ ita se habent,

E *Ioanne Lerio*. In Sinu *Trayciaon*. E Belgæ annotatione.

Caput	<i>Acan</i>	<i>Acan</i>	<i>Yahange</i>
Capilli	<i>Ave</i>	<i>Ava</i>
Aures	<i>Nembi</i>	<i>Nambi</i>	<i>Namby</i>
Frons	<i>Sshua</i>	<i>Suwa</i>
Oculi	<i>Dessa</i>	<i>Desa</i>	<i>Scescah</i>
Nasus	<i>Tin</i>	<i>Tin</i>	<i>Ty</i>
Os	<i>Iourou</i>	<i>Iurou</i>
Genæ	<i>Retoupave</i>
40 Mentum	<i>Redmiva</i>	<i>Tedube</i>
Lingua	<i>Ape-con</i>	<i>Apecong</i>	<i>Ypecou</i>
Dentes	<i>Ram</i>	<i>Tannie</i>	<i>Raaingh</i>
Collum	<i>Aioedé</i>	<i>Aiura</i>	<i>Aiure</i>
Guttur	<i>Assioc</i>	<i>Assiocke</i>
Pectus	<i>Poca</i>	<i>Potiah</i>
Renes	<i>Rousbony</i>	<i>Tuabebouye</i>
Nates	<i>Revire</i>	<i>Syquarre vel Tobyrre.</i>
Humeri	<i>Invanpony</i>	<i>Attinbe</i>
Brachia	<i>Inva</i>	<i>Giurva</i>	<i>Ye</i>
50 Manus	<i>Po</i>	<i>Po vel Gepo</i>	<i>Poh</i>
Digiti	<i>Poncu</i>
Venter	<i>Reguie</i>	<i>Zambeh</i>
Mammæ	<i>Cam</i>	<i>Camme</i>
Genua	<i>Rodonponam</i>	<i>Tnippiha</i>	<i>Nupuha</i>
Tibiæ	<i>Resemeu</i>	<i>Gretima</i>	<i>Youba</i>
Pedes	<i>Povij</i>	<i>Gepu</i>	<i>Ypuch.</i>

E quibus apparet idioma *Tououpinamboutiorum*, quale à Lerio fuit annotatum etiam hodie apud plures & in diversissimis regionibus commorantes barbaros maxima ex parte obtinere. Idem quoque è numerorum vocabulis observare est; nam ut notat Lerius *Tououpinamboutii* dicebant. 1 *Angepe*. 2 *Moccuein*. 3 *Mossaput*. 4 *Oioicoudic*. 5 *Ecoinbo*. Sic sinus *Trayciaon* accolæ hodie dicunt. 1 *Iepè*. 2 *Mokoy*. 3 *Mosaput*. 4 *Iemdick*. 5 *Opave* &c.

Idem Lerius notat *Tououpinamboutios* solem vocasse *Gouarassi*, Lunam *Iasce*, stellas *Iasitata*: Ad eundem modum hodieque sinus illius accolæ dicunt, *Coasir*, *Iasich* & *Iasitata*. Quod sane mirum in tanta locorum diversitate. Sed ad institutum jam revertamur.

10

C A P. II.

Præfectura nona Brasiliæ quæ dicitur Paraiba.

SUPERIORE libro absolvimus octo Brasiliæ Præfecturas, eamque lustravimus usque ad fines nonæ & novæ Præfecturæ *Paraiba*, de qua deinceps dicendum.

Hæc Præfectura initium accepit à Gallis, qui, ut superiori libro diximus, ex ea pulsi fuerunt anno c^{lo} l^o lxxxiv: post illa Lusitani eam retinuerunt, inque ea oppidum condiderunt & aliquot pagos, pluresque Sacchari cannas consueverunt, ita ut hodie in illa octodecim aut novemdecim machinæ Saccharo molendo comparatæ 20 reperiantur, quæ quotannis circiter centum quinquaginta millia Arobarum edere dicuntur.

A *Portu Francico* oram sequentibus versus Arctum primo occurrit Promontorium quod vulgo appellant *Cabo Blanco*, ad altitudinem sex graduum & quadraginta quinque scrupulorum ab Æquatore versus Austrum; ab hoc ad flumen *Paraibam*, à quo Præfectura nomen meruit, numerant leucas duas. Id flumen satis lato ore patet versus ortum, paulum inclinando versus Eurum: interiori autem æstuario in jacet insula oblonga & denso arboreto obsita: Promontorio autem Australi, quod vocant *Cabo Delo*, castellum exiguum superstruxerant Galli, quod Lusitani postea auxerunt, maxime postremis hisce annis, postquam Belgæ *Olinda* sunt potiti. Deinde ascendit 30 flumen versus Occidentem, multis arenarum pulvillis & scopulis impeditum, ita ut perito nauclero hic sit opus.

Ad latus fluminis Meridionale jacet ipsa urbs *Paraiba* quam & *Philippæam* vocant, in gremio cujusdam recessus, circiter tribus leucis à mari, ita tamen, ut navigia tuto huc possint ascendere & onus sexcentarum aut septingentarum cistarum Sacchari sine discrimine accipere: incolebant superioribus annis quingenti Lusitani, nunc longe plures, & plurimi barbari atque nigritæ. Erat olim aperta, nunc levi vallo cincta dicitur, postquam Belgas metuere cæperunt, licet castellum prope *Cabo delo* nuper frustra tentaverint.

Ab oppido reflectitur flumen cubito versus Corum; atque hîc primo ad ripam 40 ingredientibus dexteram sita est machina Saccharo molendo comparata, cum suis ædificiis: deinde paulo superius ad utramque ripam apothecæ mercatorum, cum aliquot domiciliis: porro ascendentibus occurrit ad dexteram ripam exiguus pagus ad quem tres machinæ pertinent cum suis cannetis; & superius alter itidem pagus, cujus incolæ potissimum dant operam colendis illis radicibus, è quibus farinam suam conficiunt, quæ hic communiter pro farre usurpatur; & ab utraque ripa aliquot machinæ, quas vocant Ingenios.

Alterum sive Arctoum hujus Præfecturæ Promontorium appellatur *Punta de Lucena*, cui aliquot rupes adjacent, pone quas tamen statio est minoribus navigiis haud incommoda.

Figueredus scribit flumen *Paraibam* alio nomine appellari *S. Domingo*; & duabus leucis ab ostio illius distare fluvium *Magiangapen*, cujus ori objacet Insula quæ vocant *de Mangues*, ab arboribus quæ illam occupant. Ad ripas hujus fluvii, qui tantum minoribus navigiis adiri potest, degunt aliquot Lusitani qui armentis pascendis dant operam.

Cæterum solum hujus Præfecturæ valde fecundum est, nec inamœnum, pluresque

90

resque in variis partibus reperiuntur arbores quæ lignum dant Brasilianum quo tinctorēs vulgo utuntur, quin & argenti venas hic reperiri volunt, præsertim in loco quem barbari vocant *Touyouba*.

Hanc partem Continentis incolunt barbari illi, quos *Petivares* diximus appellati, qui Gallis dudum amici & confœderati, postquam Lusitani Præfectura hac sunt potiti, his admodum obnoxii sunt facti; & juges exercent inimicitias cum vicinis barbaris, quos vocant *Tiguares*.

C A P. III.

10 *Insula Fernandi de Noronha vulgo dicta.*

A NTE QUAM ad reliquam partem Continentis progrediamur, nequaquam prætereunda est Insula, quæ vulgo *de Fernando Noronha* & interdum *Loronha* dicitur: quæ sita est ad altitudinem trium graduum & triginta (ut *Figueredo* in Itinerario; aliisque naucleris placet) vel quadraginta & quinque scrupulorum ab Æquatore versus Austrum: quinquaginta (ut idem *Figueredus* designat) vel septuaginta (ut fere à nostratibus invenio observatum) leucis à Brasiliæ Continenti in patentissimo Oceano: Patet in longitudinem inter Africum & Aquilonem supra duo milliaria, in latitudinem paulo plusquam unum.

20 Maxima pars Insulæ plana est, præter paucos montes, qui variis locis se attollunt; inter quos unus, præruptis undiquaque caulis, in vastam altitudinem assurgit, ita ut ex alto allabentibus primo conspiciatur in modum turris; huic proxime adjacet alter modicè convexus, ita ut uterque egregie templum cum suo campanili repræsentet, unde & nomen à Nostratibus meruit, vulgo *de Kerck*. Qui accurate Insulæ hujus formam sunt contemplati comparant folio Lauri, definit enim utrimque in acutum angulum. Solum maximam partem nitrosam esse dicitur, unde & scaturigines, quibus abundat, & torrentes qui pluviis mensibus, nimirum ab Aprili ad Septembrem de collibus descendunt, & insulam passim rigant, nitrum videntur sapere. Nihilominus haud infœcunda est tellus, sed etiam
30 sponte producit plures edules radices, & præstantes melones, pisa quædam viridia, fabas, & similia legumina: Mayzii imprimis est patiens, & earum arbuscularum quæ gossypium ferunt. *Claudius Abbevillanus* qui illam adiit cum Gallis qui *Marignanam* insulam petebant scribit, hic passim nasci arbores valde amœnas, frondibus læte virentibus, instar Lauri, verum tam acri & caustica qualitate, ut si quis manum qua frondes contrectavit, ad oculos ferat, ingentes dolores patiat, & ad aliquot horas videndi facultate privetur. Alteram tamen arborem hic occurrere, cujus folia præsentissimum remedium huic malo adferant.

40 Lusitani jam olim plures hircos & capras hic collocarunt, quorum numerus in immensum est auctus, difficulter tamen capi possunt, propter vepreta & aspera loca in quæ se recipiunt: Idem & gallinas intulerant & pauca jumenta.

Magna hic reperitur avium copia, præsertim illarum quas vulgo vocant *furcatas* à forma caudarum, harum jam alibi meminimus; & litoralium quoque diversi generis, inter quas excellit una mole anseris, pectore eleganter rubenti, quæ ingluviem inflat monstruosum in modum.

50 Porro littora hujus Insulæ fere undique prærupta sunt & difficilia aditu præsertim ad latus quod Aquilonem spectat, ubi Oceanus ingentes fluctus volvit ad littora, ut pene impossibile sit cymbis hic exscendere. A cornu illius Orientali dividuntur aliquot minores insulæ vel potius scopuli, vadosis alveis separati qui transitum navigiis negant.

Sub plaga autem quæ Occidentem vel *Corum* adspicit, duæ sunt stationes navibus haud incommodæ, una haud longe ab Orientali Insulæ angulo, sub Occidentali latere cujusdam monticuli, qui angusto isthmo, peninsulæ in modum ab Insula se subducit, atque hic quoque sat commode in terram exscenditur; ibidem & rivulus de vicino colliculo se præcipitat in mare, aquationi opportunus. altera autem statio habetur sub rupe illa quam *Templi* formam referre diximus.

Ad

Ad plagam orientalem, media pene parte Insulae, exiguus sinus visitur, semilunari forma; hic torrens quidam restagnat, & denique evolvit se in sinum ubi facile salinae fieri possent.

Mare quod Insulam ambit valde piscosum est, praesertim ad partem illius septentrionalem & inter minores illas insulas: suis quoque tempestatibus annatat maxima copia testudinum marinarum.

Claudius Abbevillanus meminit & alterius insulae huic vicinae, sed longe minoris, quam vocat *Isle de Feu*, in qua ingentem avium copiam reppererunt.

Lusitani Pernambucenses deportaverant in hanc Insulam Lusitanum unum cum sedecim aut septemdecim barbaris qua viris qua foeminis; quos Galli anno 1510. 10. CXII hic baptizatos, secum deduxerunt ad Marignanam; ita ut Insula postilla deserta manserit, donec superioribus annis à Belgis nostris coli coepit, qui jam aliquot colonos & paucos Nigritas eo deduxerunt.

C A P. IV.

Ora Continentis Brasiliae Septentrionalis, à flumine Mongiangape ad Rio Grande.

UPRA oram Brasiliae Septentrionalis deduximus ad fluvium *Mongiangan*. Superiori enim libro Continentem Americae Meridionalis & Brasiliae provincias prosequuti eramus usque ad Capitaniam Paraibae, quam jam absolvimus ad extremum hujus Continentis angulum, qui orientem respiciens, extimus est versus Arctum: ab hoc siquidem ora reflectitur versus occidentem atque Arcto objicitur, vastis terrarum spaciis ad Novam usque Hispaniam. Porro hanc Americae Meridionalis partem quae inter dictum Angulum & Marannon includitur, alii aliis nominibus, nostri fere à situ Brasiliam appellant Septentrionalem. In orarum autem descriptione, (nam praeter has, paucis locis exceptis, hic vix quicquam satis notum aut perlustratum offendimus) plurimum variant authores; nos hic Itinerariorum authores, uti certissimos indices, sequemur & imprimis Figueredum, qui Lusitanorum idiomate itinerum rationes explicavit; & aliorum praesertim nostratum accuratas observationes, quibus & aliquid lucis à Gallis faenerabimur.

Ora ergo à fluvio *Mongiangan* secundum dictos authores hoc ordine jacent.

A fluvio *Mongiangan* ad sinum Proditionis, vulgo *Baya de Treyciaon*, Gallis de *Trabison* numerant leucam unam. distat hic sinus, uti à nostris est observatum à *Paraiba* septem leucis; ab Aequatore gradibus sex & viginti scrupulis versus Austrum. clauditur ab ortu humili cornu, à quo scopulosum vadum descendit im altum, quod fluctibus recedentibus extat, & sinum hunc magna sui parte, instar valli concludit, excluditque ingentes fluctus quos Oceanus hic volvit ad littora, ita ut pone illud duodecim aut quindecim naves commodissime in anchoris possint consistere; quemadmodum anno 1535. Classis Societatis Indicae Occidentalis sub praefecto *Balduino Henricide* hic aliquandiu substitit. Continens hic denso nemore vestitur, inter quod & arenosum littus palus sive stagnum interjacet, quod vado transiri potest, praeterquam pluviis mensibus, quibus magis impletur: patet in latitudinem circiter quartam leucae partem: trans paludem hanc Lusitani exiguum templum & aliquot domicilia struxerant, cujus incolae pecuariae & agriculturae dabant operam.

Barbari qui in vicinia degebant, *Tyguares* dicebantur, à caeterorum moribus & idiomate parum aut nihil differentes; nuper autem à Lusitanis domiti, infestis adhuc animis in illos, statim magno numero se nostris conjunxerunt, & hostilia in Portugalos sunt moliti; verum quum nostri ab omnibus rebus, quibus opus erat, imparati essent, & ad alia properarent, hic praesidium relinqui minime potuit; unde factum est ut post nostrorum discessum, barbari hi in diversa fugere cogerentur & non pauci à Lusitanis caederentur: Eorum tamen aliquot nostros sponte sunt comitati, quos in Belgio & linguam nostram, & scribendi modum, denique initia Christianae religionis edoctos saepe vidimus, & regionum illarum qualemcunque cognitionem ab ipsis accepimus.

A sinu Traditionis ad modicum amnem *Cromataym* numerant leucam unam: Figueredus

gueredus vocat *Camaratubam* (uti & barbari nostri) scribitque ad sinistra m illius ripam desinere limites Præfecturæ *Paraibæ*: hic amnis non nisi cymbis adscendi potest, ad ripam tamen illius machina Saccharo molendo comparata à Lusitanis fuit exstructa, quam nostri exciderunt: quatuor autem horarum itinere intra Continentem *Tiguares*, hi incolebant in pago *Taboussuram*, quorum princeps dicebatur *Tayuararii*; qui sibi metuens post nostrorum discessum, profugit ad *Tapuyas*.

Ab hoc fluvio circiter quatuor leucis (secundum Figueredum) sequitur cornu terræ, pone quod se aperit sinus, qui appellatur à Lusitanis *Baya Formosa*; à quo circiter dimidiâ leucâ versus Ortum tenuis amnis exit è continente, quem Figueredus nominat *Rio Huagau*; alii videntur appellare *Congaycu*; hic amnis in aditu duodecim palmos est altus, ita ut minora navigia ad quatuor aut quinque milliaria illum ascendant, ubi pagus visitur Lusitanorum, qui & Sacchari canis colendis dant operam, & plurimum ligni Brasiliiani cædunt. Barbari nostri referunt, Sinum Formosum suorum idiomate appellari *Quartapicabam*, & passim hic crescere arbores quæ lignum Brasilianum subministrant, Gallosque hic suetos illud petere, antequam à Portugallis verarentur.

A sinu *Formoso* ad fluvium *Curumatau* numerant leucam unam; hic & altus est & portum aperit valde idoneum & securum. Sequitur deinceps sesqui leucæ intervallo amnis quem Figueredus nominat *Rio Subauma*; & paulo ulterius cornu terræ, quod à figura scopuli qui illi objacet vulgo vocant *Punta da Pipa*, pone quod statio est navibus satis opportuna. Excipit deinde littus importuosum, & nemorosum quod vulgo vocant *Paranambuco*; intra Continentem jacet lacus *Guiraira*. Barbari nostri à *Curumaton* ad *Paranambuco* sive *Guiraire* designant quatuor milliaria; & à *Guiraire* ad amnem *Tareyrick* tria: hic lignum flavum cædere datur, quod vocant *Tatayouba*; feruntque hic reperiri intra Continentem venas ferri, quod nominant *Ita*.

Sequitur deinceps unius leucæ intervallo, (secundum barbaros nostros) fluvius *Pirangue*, & portus quem Lusitani vocant *dos Busios*. A quo ad aliud terræ Cornu, quod vocant *Punta Negra* sunt tres leucæ secundum Figueredum: pone hoc statio haberetur navibus valde opportuna & segura: ab hoc cornu ad *Rio grande* numerant duas leucas. Alii paulo aliter hæc loca designant. A *Punta de Pipa*, quæ barbaris appellatur *Tacoatira*, distatque ab Æquatore gradibus sex versus Austrum, (ut à nonnullis invenio observatum) ad sinum, quem vulgo vocant *Enseada de Tambanti*, numerant leucas sex; ab hoc ad *Porto dos Busios*, ut vocant, quatuor: à quo exiguo intervallo distat alius portus vulgo *de Touros* quinque gradibus & quadraginta scrupulis ab Æquatore versus Austrum; inter utrumque autem exit fluvius *Pirangue*.

E regione horum locorum, circiter decem aut duodecim leucis à continenti, & quinque gradibus ab Æquatore versus Austrum, objacet magnum & famosum vadum, quod Lusitani vocant *los Baixos de S. Roque*; patet autem inter ortum & occasum in longitudinem plures leucas, & quo magis tendit versus occasum eò propius accedit ad Continentem, ita ut etiam quatuor aut quinque leucis ab illa deprehendatur; summa autem hic cautione opus est, & non nisi interdum hic navigandum, tum enim unda pallescens sensim satis mature admonet navigantes; præterquam quod bolide fundum tentantes, à triginta orgyis sensim animadvertunt adscendere.

C A P. V.

Decima Brasiliæ Præfectura Rio grande.

SEQUITUR deinceps ad hanc oram insignis fluvius, quem barbari quidem vocant *Poteingi*, Lusitani autem *Rio grande*; quinque gradibus & triginta scrupulis ab Æquatore versus Austrum, secundum Figueredum difficilior quidem aditu, sed interius valde amœnus & satis altus.

Galli postquam sinum Januarii deseruerant hic appellere consueverant, fœdere & amicitia cum barbaris, qui *Petivares* dicuntur, juncti, atque hic domicilia fixerant; sed Rex Hispaniarum Gallos tam vicinos neutiquam ferendos ratus, *Feliciano Cece de Caravalasho* præfecto *Paraibæ* mandavit, ut illos inde depelleret; qui anno MDLXXVII de rebus à se gestis ad Regem Hispaniarum scribens, magnificè se jactat, ut solent Lusitani,

Lusitani, & multa millia barbarorum à se cæsa, Gallos qui impetum fecerant in castellum *Capo delo* nullo negotio depulso; verum tamen ad flumen *Rio grande* aggredendum penitus se imparatum; nam & apparatu omni bellico destitutum esse & eundem à Regiis præfectis tam *Pernambuci* quam *Bahie* frustra jam sæpius postulasse.

Narrat præterea Gallos intra Continentem, in loco quem vocat *Copaoba*, invenisse opulentas argenti venas, & plurimum metalli inde abduxisse. Nec tamen ante annum c1010 c1 Galli penitus videntur exclusi, aut barbari sub jugum missi: *Antonius enim Knivetus* Anglus narrat se eo anno cum Præfecto fluminis Januarii venisse *Pernambucum*; cujus Præfectus *Emanuel Mascaremas* rogatus à *Feliciano Cuello*, quem barbari maximis copiis ad ripas hujus fluminis undique premebant, cum quadringentis Lusitanis & tribus millibus barbarorum qui ipsi parebant, movit è *Pernambuco*, & septimo die pervenit ad hostium castra, in quibus erant quadraginta millia barbarorum statimque congressum cum perduellibus, ingenti clade illos cecidisse, ita ut quinque millia in prælio mactaret & tria millia caperet. Principem autem *Petiguarium Pirajuwath*, tanta clade consternatum, pacem petiisse à Lusitanis & certis conditionibus se dedidisse & vasallum Regis Hispaniarum esse factum. Postilla arcem ad ripas fluminis hujus structam & pluribus machinis bellicis instructam, adeo ut postilla hic nova Præfectura fuerit constituta, quæ hodie decima Brasiliæ Capitania, ut vocant, censetur.

Nostrates qui sub exitum anni c1010 cxxxi è *Pernambuco* cum classe profecti erant, ut arcem hanc expugnarent, testantur: Arcem hanc structam esse ad ripam ingredientibus sinistram, super rupem, quæ angusto alveo à continente dividitur, & muro saxeo cinctam, satis alto, cum suis propugnaculis, quæ utrimque in flumen prominent & pluribus machinis bellicis sunt instructa, ita ut arx difficulter admodum adiri & à paucis contra plures propugnari possit: nam ita sita est, ut naves ingredienti, necessario propius accedere & machinarum ictus cum summo discrimine tolerare cogantur: Sola fame aut siti domari possunt præfidiarii, nam aquam è vicino torrente aut amniculo petere necesse est, qua negata in summas angustias inciderent.

Cæterum hæc Præfectura à Lusitanis haud ita multis incolitur, nam præfidiarios sexaginta aut octuaginta qui in arce degunt, pauci in vicino pago habitant; habent hic unam atque alteram machinam Saccharo molendo comparatam; & aliquot villas in quibus pecuariam exercent. Barbari hic admodum pauci habitant, nam plurimi variis cladibus attriti interierunt; alii Portugallorum odio profugerunt ad *Tapuyas*, inter quos latitant, occasionem operientes, qua ad sua reverti possent.

C A P. VI.

Ora Brasiliæ septentrionalis à Rio grande ad Siaram, secundum *Figueredum* & alios.

F*igueredus* hanc oram ex instituto designans, numerat primo à flumine Grandi ad promontorium *de Siara* duas leucas, pone quod amnis egreditur ejusdem nominis; Nostrates vero intermedio spacio & vix uno milliari à *Rio grande* meminerunt sinus admodum opportuni, quem barbari vocant *Tenipabou*: à Promontorio *Siara* ad sinum *Petitigua* numerat novem aut decem leucas; patentissimus hic est sinus & adversus incerta ventorum egregiè munitus.

Morungape.

Alii numerant à Promontorio *Siara* ad annem *Morungapen* leucas duas, & inde ad cornu terræ quod vocant *Pequetingam* sex.

Omarco.

A sinu *Petitigua* pergunt ora versus corum, modo alta, modo humilior, & variis locis denso nemore virens ad *Omarco*, ut vocant viginti & quinque leucis, hic quondam limes fuisse videtur inter Lusitanos & Castellanos.

Alii numerant à *Pequetinga*, ad cornu *Chugasu* sive *Vgassumha* leucas sex; & observant è regione hujus cornu vada *S. Rochi* desinere. Sequitur deinceps secundum eodem cornu terræ quod appellatur *Vbaranduba*.

Guamarco.

Ab *Omarco* ad *Guamaren* numerat quindecim leucas, ora autem omnis intermedia maximam partem humilis est, nisi quod paucis locis aliquot arenosi colles videantur, pone quos procul intra Continentem sese aperiunt altissima montium juga, qui à barbaris

barbaris appellantur *Buturuna*; distat autem Guamare, secundum alios, ab Æquatore Buturu-
quatuor gradibus & quadraginta quinque scrupulis. na.

Haud longe à Guamare subducit se ora, facitque sinum, cuius solum in ambitu fluctibus inundatur, & arboribus illis tegitur, quas vocant *Mangues*; atque hic jacent celebres illæ *Salinæ* quas vocant *de Guamare*, è quibus plurimum candidissimi salis peti Salinæ.
potest, qui hic sponte generatur. Alii notant fluvium esse & appellari *Caru-Aretuma* sive *Rio de Salinas* & distare à *Guamare* tribus leucis versus Occidentem.

10 A *Salinis* ad sinum *Maretubam* numerat duas leucas; amplissimus est sinus & qua-
tuor ostiis admittit Oceanum. Hinc jam ora longe editior cernitur & pumilis arbo-
ribus vernans ad Cornu usque terræ, quod vocant *Punta do mel*, juxta quod falsus tot-
rens erumpit qui dicitur *Guararahu*. Alii à *Rio de Salinas* monent ab ora navigandum
esse duabus leucis, propter vada & rupes, & ex hac ora exire quatuor amnes mediam
leucam à se invicem discretos *Guapetubam*, *Manetubam*, *Gorarassu* & *Persin*, quorum
ora rupibus obstructa sint, & à frequentibus barbaris accolantur; & *Puntam do mel*
à barbaris appellari *Cucaratubam*. Duabus à *Guararahu* leucis egreditur amnis *Vquiagua-*
ra & octo ab hoc alter quem vocant *Hupanemam*: subsidet hic rursus ora, palmeto
læte vernans usque ad rubentes aliquot clivos & sinum *Vbarana*; à quo ad *Iaguariben*
numerat decem leucas: alii tantum octo: ad altitudinem quatuor graduum ab Æ-
quatore versus Austrum.

20 A *Iaguaribe* attollit se rursus ora, multis arboribus amæne vestita, usque ad *Igua-* Iguape:
pen leucis viginti: patens hic est sinus sed aequationi plane inidoneus.

Ab *Iguape* ad *Mocuripen* numerat octo leucas, ora autem intermedia valde edita
est, pone quam procul intra Continentem visuntur alta juga montium, qui à bar-
baris appellantur *Camume* vel *Aquimume*: quinque autem leucis ab *Iguape* egreditur
fluvius importuosus & adversus tempestates indefensus *Ypocaru*; & duabus ab eo
leucis *Rio Coco*. distat *Mocuripe* sinus ab Æquatore tribus gradibus & quadraginta
scrupulis versus Austrum. Ab hoc brevi intervallo abest *Siara*, ubi Portugalli haud
ita super incolere cæperunt, ita ut hanc inter Brasiliæ Capitaniâs numeret *Olyveira*.

Barbari, quos à nostris edoctos supra diximus, hanc oram ita nobis descripserunt.
30 A *Rio grande* ad amnem *Siarâ* sunt duæ leucæ.

A *Siarâ* ad amniculum *Piracabubam* una: ubi nulli Portugalli incolunt.

A *Piracacuba* ad *Pecutingam* duæ; hic statio est commoda & aquatio facilis.

A *Pecutinga* ad amniculum *Vguasu* sex: ad *Kaalsam* octodecim: ad *Guamaren* duæ:
ad amnem *Carwaretamen* una: hic jacent *Salinæ* illæ, è quibus plurimum salis peti po-
test, præterquam pluviis mensibus, imprimis Maio & Junio: ad amniculum *Baritubam*
dimidia leuca. Ab hoc porro ad amnem *Guararahug* una: supra hunc fluvium frequen-
tes incolunt *Tapujæ* Portugallis infensissimi, & pone hos alia barbarorum natio, qui
Iandovii appellantur.

40 A *Guararahugh* ad amniculum *Iandupatiba* bidui iter est, & dimidia leuca, ab hoc
exit exilis torrens *Wupanema*; ad utrumque hunc amnem nulli degunt barbari.

A *Wupanema* ad *Amaranne* sunt sex leucæ: & ab eo totidem ad amnem *Tugud-*
rich; dimidia porro ad amniculum *Pariporie*, & una ad *Guatapugui*. Iuxta horum
ripas degunt barbari è *Tapuyarum* natione, qui vocantur *Iaporaton*; Portugallis
infensi.

Ab his sex itidem leucis egreditur amniculus *Wichoro*, ad cujus ostium nulli
quidem degunt mortales, sed intra Continentem habitant *Kitaryouddi* è gente
Tapuyarum & Portugallis infensi: unde Figueredus in itinerario monet has gentes
caute vitandas esse. Bidui autem itinere à littore jacent edita juga montium *Wichoro*,
ubi plurimum nitri reperiri volunt barbari, quod ipsi vocant *Tatawich*, & è petris
50 destillare ajunt instar salis, mole pisorum.

A *Wichoro* ad *Iguaguasu* numerant sex leucas, ubi nulli degunt barbari; & ab *Vgua-*
guasu ad *Moucouru* undecim & denique ab hoc unam ad *Siarâ*.

Præfectura Brasiliæ Septentrionalis quam vocant Siaram, & reliqua ora usque ad Marannon.

ANTE QUAM de ipsa præfectura dicamus, pauca sunt observanda de *Mocouru*, cujus tam nostri, quam alii meminerunt: Sed nostri interdum variant in loci illius situ; nam alii constituunt ad altitudinem trium graduum & viginti ac trium scrupulorum, putantque illum sinum à Gallis vocari *Tres tortugas*: alii vero ad altitudinem trium graduum & duorum supra quinquaginta scrupulorum: ita ut nomen hoc applicent duobus sinibus, qui à se invicem distant miliaria duodecim.

Quidam nostrorum qui anno 1610 ci mense Novembri applicuit ad sinum *Mocouru* ut ipse vocat; narrat plurimos barbarorum venisse ad ipsius naves, à quibus didicerit haud longe abesse montem in quo plurimi smaragdi reperiantur: Seque cum eisdem egressum in terram, pernoctasse in frequentissimo barbarorum pago, in quo supra quinque millia offenderit, qui metu hostium huc confluerant; deinde pervenisse ad editum montem, è quo petra durissima & candidissima extabat, in qua Smaragdi elegantissimo viridi colore conclusi videbantur; inopia tamen ferramentorum, nulla fragmenta inde potuisse deducere. Narrabant denique barbari Gal- 20
los hic aliquoties fuisse. Sed jam de Siara videamus.

Siara numeratur inter Capitania Brasiliæ, quæ à Lusitanis possidentur, ut ante diximus; pauci tamen hic degunt Portugalli, in exigua arce, quam ad radicem montis condiderunt, juxta dextrum latus ipsius portus, qui mediocrium navium capax est. Arx tantum ligneis palis cincta est sine ullo muro aut terreo vallo. Sub radicibus montis cui arx superjacet labitur exiguus amnis, neq; hic ullus reperitur amnis, qui supra tria miliaria è Continente descendat. Infra arcem decem aut duodecim domicilia structa sunt à Lusitanis, præter Præfecti ipsius ædes, quæ haud longe distant ab arce. Limites hujus præfecturæ ad decem aut duodecim leucas in ambitu patent. Solent quotannis duæ aut tres minores naves hic appellere, atque varias merces hinc 30
deducere, gossypium, crystallum, aliasque gemmas & varia ligna: plurimæ quidem hic nascuntur cannæ sacchari, sed nulla dum machina illis molendis hic constituta: nec quicquam hic satis validi adversus hostes. Barbari vicini plerumque cum Portugallis discordes; Princeps enim eorum, aliis quinque regulis imperare dicitur, qui singuli quadringentos aut circiter subditos numerant. Decem denique dierum itinere intra continentem celebrant barbarorum regnum *Iavarobate*.

Barbari nostri, quorum jam aliquoties meminimus, testantur portum Siaræ non nisi minorum navigiorum patientem esse: majoribus magis idoneum esse sinum *Mocouru*: quatuor autem horarum itinere à *Mocouru* barbaros *Tiguare* incolere in pago *Tapirugh*, qui duobus regulis parent *Kiaba* & *Vawassow*. Unius denique diei itinere 40
five sex leucis à *Tapirug* abesse montem *Boragnabam*, quem argenti venas intra viscera condere arbitrantur.

Secundum *Figueredum*, sequitur post Siaram ad eandem oram, sex leucarum intervallo Sinus, quem à flumine quod in illum egreditur, vocant *Paramiri*; hujus fluminis unda & potari pulchra est, & ad ripas illius plurimæ nascuntur arbores quæ *Caious* ferunt: accolæ sunt *Tapuyæ* Portugallis infensi. Secundum alios sequitur post Siaram lacus aquæ dulcis quem vocant *Vpezem*.

Ab occidentali hujus Sinus angulo, ad Cornu terræ quod barbari nominant *Itaiuba* vel *Tatainba* sunt octo leucæ; spacio autem quasi medio egreditur fluvius *Tiraiua*.

A *Tatajuba* ad amnem *Mandabugh*, quatuor: sequitur deinceps *Satahuba* & porro 50
Sinus *Ieruquacuara*, ubi summa est aquandi opportunitas, sed vitandi sunt accolæ *Tapuya* & *Tabaxares* Portugallis supra modum infensi: nihilo secius anno 1610 cxxx septuaginta Portugalli hic sedes fixerant, in pago *Nostra Sennora de Rosario*; quas anno sequenti rursus deseruerunt, ad Marannon profecti.

Hinc ad fluvium *Camusi* vel *Camocipe* numerat octo leucas: & ab hoc ad fluvium *Guasipuiram* quinque, & porro ad *Iosaram* tres. Sequitur patentissimus Sinus, qui valide

valide in Continentem irrumpit; excipitque gremio suo vastum quidem fluvium *Param*, sed ostio valde vadoso. Alius Nauclerus Lusitanus numerat à Camocipe ad flumen *Para ovafu* triginta leucas; & collocat illud ad altitudinem duorum graduum & triginta scrupulorum. A quo ad Marannon supersunt quinque & viginti leucæ; ora autem humilior est & arboribus nuda, maxime qua fluvium *Maripen* emittit; à cujus ostio ad sex leucas ora manguis arboribus obsita est, littore arenoso, usque ad pulcherrimum amnem *Peream*, cujus æstuarium ad leucam integram patet, & orientior est aditus ad Sinum Marannon & oppidum sive arcem *S. Iacobi*, quam Lusitani incolere cœperunt anno 1514. Alii Lusitani numerant à Para sedecim leucas ad alterum fluvium quem vocant *Rio das Preguizas*: & ab hoc novem ad fluvium *Marii*, à quo ad *Peream* supersunt leucæ sex. Meminit alibi Figueredus, parentis Sinus & qui plurimas minores insulas complectitur, diciturque *Ototoy*, viginti leucis à Marannon versus Ortum & duobus gradibus & quadraginta scrupulis ab Æquatore versus Austrum.

Nostrates qui has oras lustrarunt superioribus annis, meminerunt Promontorii, quod Lusitanis dicitur *Cabo Blanco*, duobus gradibus & triginta octo scrupulis ab Æquatore versus Austrum; vel ut alii pene tribus gradibus, A quo ad flumen *Camusi* sive ut nostrates vocant *Campocip* vel *Camocipe* numerant sex aut septem leucas. Idem & fluvii *Rio de Cruz* meminerunt, qui distat à Camusi decem milliaria; hic fluvius oblimato est ore, neque interius supra septem aut octo palmos altus. Verum monent Lusitani *Camocipem* in nonnullis Tabulis Hydrographicis appellari *Rio de Cruz* & distare ab Æquatore duobus gradibus & quadraginta scrupulis. Ab hoc ad alterum, quem vocant *Rio Grande*, numerant novem leucas, atque hic difficillime propter vada adiri potest; ripas tamen illius à plurimis barbaris accoluntur.

Barbari autem nostri designant, quinque leucis à Siara amniculum *Vpesem*: & totidem ab hoc *Param*; & porro *Couru*, *Tareguy*, *Tatayough*; *Pounasugh*, *Aracatibugh*, *Paratibugh*; *Tirnobugh*, *Iuriaquere*, *Vpeba*, *Camusipe*, juxta quem & argentum & crystallum reperiri produnt: Sed tempus est ut ab hisce incertis, ad certiora nos conferamus.

Quidam denique nostrorum, qui has oras adiit anno 1519 meminit Sinus cujusdam, quem vocat *de Arrekeytos* tribus gradibus ab Æquatore versus Austrum: & fluvii *Rio de Lies* uno gradu & quinque ac quadraginta scrupulis ab Æquatore: ubi viderit barbaros vasto corpore, deformi vultu, prolixis comis, auriculis perforatis & pendulis pene ad humeros usque; cutem nigro colore tinctos præterquam ab oculis ad os: quibusdam labium inferius, aliis & nares erant perforatæ, quibus lapillos & ossicula indiderant.

MARANNON sive MARAGNAN.

CAP. VIII.

Generalis descriptio hujus provincie, & quedam necessariò observanda.

QUEMADMODUM tam Hispanorum seu Lusitanorum Tabulæ geographicae plurimum variant in nominibus locorum & reliquis circumstantiis inter *Paraibam* & *Marahnaon*, ut ipsi vocant: ita plurimum differunt inter se scriptores in designatione hujus fluminis Marannon, quia id nomen pluribus & valde diversis fluminibus solent attribuere: & maxime tribus fluminibus quæ ad hanc Americæ Meridionalis oram septentrionalem in Oceanum exeunt, nimirum huic flumini de quo jam agimus, *Orellanæ* sive *S. Iuan de las Amazonas*, & *Orenoque*: quem admodum videre est in *Historia Iosephi de Acosta* (ut alios multo indiligentiores omit-
tamus) qui scribit ingens illud flumen, de quo agit, ab aliis *Rio de Amazonas*, ab aliis
Marannon, ab aliis denique *Orellanam* appellari, exire autem ex adverso Insulæ *Tri-*
nitatis: in quo illum egregie halucinari nemo dubitabit, qui horum locorum vel me-
diocriter gnarus fuerit: Qui error ex eo natus videtur, quod Hispani scriptores tam
promiscue hoc nomen Marannon usurpent; nam *Herrera* (scriptor alioquin satis
1.2.c.6.
accu-

accuratus) de provinciis Quitensis Præfecturæ agens, crebro ita loquitur, hanc aut illam provinciam sitam esse versus Marannon, quum tot flumina & tantum terrarum spaciū interfuit: idem & in aliorum designationibus observavimus quum de Peruvia ageremus, quæ hic repetere non est necesse: ut autem hunc errorem semel tollamus & liquido pateat, cui potissimum flumini id nomen jure competat; singulorum horum fluminum origines, cursus & ostia distinguemus. *Orenoque* qui aliter *Vyapari* dicitur, de quo suo loco plura dicemus, oritur ex orientali atere montium qui Popayanam vel etiam Novum Regnum Granatæ ab ortu concludunt, & pluribus ostiis exit in oceanum è regione Insulæ Trinitatis, uti omnibus jam notissimum est. *Orellana* autem sive *Rio de las Amazonas* potissimum¹⁰ oritur (nam ab alterutra plaga plures in illum confluunt amnes) è Peruvianis Andibus haud longè à Quito, ut Pizarri expeditio, de qua mox, facit fidem; & egreditur in Oceanum per plurimas insulas duobus aut circiter gradibus ab Æquatore versus Arctum, & aliquot centenis milliariibus ab *Orenoque* versus Ortum: ita ut mirum sit *Herrera*, qui expeditionem hanc *Pizarri* Historiæ suæ inseruit, & qui recte, meo quidem judicio alibi scribit, amnes omnes qui supra & infra *Xauxam* vallem oriuntur, labi in *Paraguayum* & ita per flumen Argenteum in Oceanum Atlanticum, potuerit excidere, *Orellanam* oriri haud longè à *Cusco*; quanquam non ignorem vulgari errore Hispanis, in Peruvia Marannon passim in Limano Conventu juridico oriri. Marannon denique, sive id fluvii nomen sit nec ne (nam fluvium²⁰ esse negat *Abbævillanus*, ut statim videbimus) constanter agnoscunt omnes Tabulæ Geographiæ, & itineraria Lusitanorum hoc loco ad quem jam descriptionis ordo nos deduxit; flumina autem illa tria quæ hic in sinum confluunt, cui insula *Maragnan* in jacet; & imprimis medium quod peculiari nomine vocant *Taboucourou*, oriuntur procul intra Continentem, descenduntque recta à Meridie versus Arctum, pone Brasiliæ provincias; quum cætera *Orenoque* nimirum & *Orellana*, è montibus Peruviæ, aut Novi regni Granatensis dilapsa, ab occasu aut Africo descendant versus ortum aut boream. Quare, ut hanc ambiguitatem semel profligemus, nomen Marannon huic flumini sive fluminibus vindicabimus, quæ in hunc sinum confluunt & inter plures insulas eluctantur; & inter Bra-³⁰ silia septentrionalis provincias numerabimus, quia scriptor Lusitanus *Oliveira*, eam inter Capitania numerat quæ à Portugallis in Brasilia possidentur. In ea autem describenda potissimum sequemur *Claudium Abbævillanum Capucinum*, qui anno 1610 Commentarium suum Parisiis edidit qui inscribitur, *Histoire de la mission des Peres Capuchins en l'isle de Maragnan*.

CAP. IX.

*Descriptio Maragnanæ secundum Claudium
Abbævillanum.*

SCRIPTORES omnes Geographici (inquit) qui Brasiliam descripserunt, nusquam meminerunt Insulæ *Maragnan*, quum frequenter mentionem faciunt fluminis *Marannon*, quod in hisce partibus plane ignotum est, nisi si sinum *Maragnan* pro flumine velis accipere, aut id nominis alicui fluviorum, qui hic exeunt, assignare; magno errore, quia singula obtinent propria nomina, ut mox dicetur; neque accolæ id nomen ulli fluviorum tribuunt, sed Insulæ. Porro sinus hic patet ad mare in longitudinem inter duo terræ cornua supra viginti & quinque milliaria, & pene totidem in ambitu intra Continentem.

Ab ortu clauditur primum modica insula, quam barbari vocabant *Vpaonmiri*,⁵⁰ Galli nunc *Islette de S. Anna*; excipit dein aliquot leucarum intervallo magna Insula *Maragnan*, patens in ambitu circiter quinque & quadraginta milliaria, & distans ab Æquatore versus Austrum duobus gradibus & triginta scrupulis.

In intimum sinus gremiū egrediuntur tria pulcherrima flumina, è regione magnæ hujus insulæ *Maragnanæ*, eamque undique cingunt, ita ut ab una parte quinque aut sex milliari-

milliaribus, ab altera duobus aut tribus, à cæteris partibus pluribus aut paucioribus abfit à Contiente. Primum flumen & maximum Orientale appellatur *Mounin*, quod quadraginta aut quinquaginta miliaribus supra ostium, è Contiente dilabitur, estq; in ostio latum quartam miliaris partem. Secundum sive medium flumen vocatur *Taboucourou* circiter dimidium milliare in ostio latum, & supra quadringenta vel forte quingenta miliaria è Contiente descendens. Tertium sive Occidentale appellant *Miarii*, quinque aut sex miliaria in ostio latum, & ut communis est opinio, sub ipso Tropico Capricorni oriens, à quo barbari illud descendere ferunt. Sunt alia hîc præter hæc flumina, uti *Maracou* quod se condit in amnem *Pinaren*; *Pinare* autem confluit in *Miaryn*, circiter septuaginta aut octuaginta leucis ab illius ostio. Et supra hunc adhuc alius amnis, qui *Ouaieoup* nominatur qui è sylvis egrediens, itidem à *Miarii* recipitur: quo fit, ut *Miarii* perniciousiter descendat, quemadmodum & *Taboucourou*, qui in ipso pene ostio nonnihil coarctatur à duobus scopulis; quo fit, ut hæc flumina ingentes fluctus evolvant, & Insulam Maragnanam difficilem accessu faciant: quibus accedunt vada & brevia quibus extèrius & versus Oceanum cingitur, ita ut summa cautione & peritissimis naucleris opus sit iis, qui sinum hunc ingredi & insulam attingere desiderant: Nam insula hæc veluti clavis est hujus provinciæ; reliqua enim ora tam versus ortum quam versus occasum, cum summo discrimine aditur, propter vada & arenosos pulvillos, quibus inde à Promontorio *de la Tortue* usque ad Promontorium *des Arbres Secs*, ut Gallis dicuntur, tegitur, ad quatuor quinque & interdum plura miliaria in altum egredientibus; ad eundem modum ora se habet, à Promontorio *Taponytapere* quod sinum ab Occidente claudit, ad magnum flumen *Amazonum*: universa enim tegitur infinitis insulis, ipsaque ora penitus obsita est densissimis nemoribus arborum Maguium (Galli vocant *Apparituriers*) quæ ramis ita inter se connexæ sunt, ut instar vepreti oram obsepian; (præterquam quod littoris arena vestigia hominum hauriat) & allabentes in terram penetrare prohibeat.

Quum itaque ora utrimquæ & ad ipsam insulam ita se habeat, restant tantum duo ad sinum & Insulam aditus, unus inter Promontorium Arborum siccarum & exiguam illam insulam *S. Anne*; qui & ipse non vacat discrimine, & etiam à gnaris metuitur; neque tamen majora navigia ulterius ascendere possunt quam ad hanc Insulam, minoribus autem ad magnam insulam licet promoveri. Alter aditus ab altero *S. Anne* latere nuper inventus fuit, majoribus quidem navibus idoneus, sed non sine peritissimo nauclero & certis tempestatibus tentandus. Incolæ majoris Insulæ Maragnan, vocant pagos suos *Oc* sive *Tave*, qui tantum constant quatuor grandioribus domiciliis, instar claustrum quadrangulari forma conjunctis, ita ut amplam aream in medio concludant: Sunt autem ut plurimum ducentos nonnumquam & trecentos, atque etiam quingentos passus longa; & viginti quinque aut triginta pedes lata; composita è vastis arborum truncis & ramis inter se connexis; à solo ad fastigium Palmarum foliis adversus aëris injurias tecta; Palmæ arbores, ipsis dicuntur *Pindo*, nascunturque hic passim in sylvis maxima copia.

Horum pagorum numerantur in hac majori insula septem & viginti, diversæ magnitudinis; qui ab insula *S. Anna* appellentibus primo aditur, dicitur *Timbohu*; proximus *Itaparii* à tribus piscinis quæ adjacent; tertius *Carnoupiop*; quartus *Euayne*; quintus, *Ira-Endave*; sextus *Arosève-leuve*; septimus *Pindotune*; octavus *Ova Timbooup*; nonus & maximus *Iuniparan*; decimus *Toroiepeep*; undecimus *Ianouarem*; duodecimus *Ovarapiran*; decimus tertius *Coyeup*; decimus quartus *Eussa-ouap*; decimus quintus *Maracana Pisip*; decimus sextus *Taperousson*; decimus septimus *Torooup*; decimus octavus *Aketeuve*, decimus nonus *Carana-uve*; vigesimus *Ievireu*; vigesimus primus *Eucaton*; vigesimus secundus minor *Ieviree*, vigesimus tertius *Oury-Ovassuepe*; vigesimus quartus *Mayone*; vigesimus quintus *Pacoury-Emié*; vigesimus sextus *Euapar*; vigesimus septimus *Mernouty-Euve*. In hisce pagis interdum ducenti aut trecenti, interdum & quingenti aut sexcenti reperiuntur incolæ; ita ut Galli judicent Insulam tum à decem aut duodecim millibus fuisse habitatam.

Insulae Maragnanae Caeli solique qualitates.

COE LUM in hac insula plerumque sudum, diesque ut plurimum sereni: nullum pene frigus aut immodicæ siccitates: rarissimæ nebulae aut vapores valetudini habitantium noxii: nullæ tempestates aut ventorum turbines; nullæ nives aut grandines; infrequentia tonitrua, nec nisi pluviis mensibus; fulgura nonnumquam sub vesperam, atque etiam matutino tempore, cælo vel maxime sereno.

Sol autem à Tropico Capricorni, ad Cancræ Tropicum revertens, in omnibus 10 hujus plagæ regionibus, pluvias præ se agit, quadraginta ut plurimum diebus antequam supra verticem ascendat, & postquam zenith illarum superaverit, duobus aut ad summum tribus mensibus hic continuo pluit pro clymatum diversitate; in hac vero Insula ab exitu Februarii ad initium aut medium Junii. Post solstitium autem æstivum, sole versus Capricorni tropicum regrediente, venti ab Orientali plaga (*Brisas* vocant vulgo) excitantur, & quo propior ad illarum zenith accedit, eo intentius; quo vero longius abjerit, eo remissius perflant; oriuntur fere post crepusculum, hora videlicet septima aut octava matutina, & quo magis sol supra Horizontem elevatur, eo vehementius spirant; post meridiem sensim remittunt, & sole Occidente spirare desinunt. Nec tamen alius in hac 20 insula & vicina Continente ventus sentitur quam ab Orientali plaga, quo & æstus egregiè temperatur & aër imprimis salubris efficitur. Quumque hæc insula tam exiguo intervallo distet ab Æquatore, æquabili dierum noctiumque discrimine, atque uniformi aëris temperamento gaudet per totum pene anni tempus: nec ullum clyma jucundius aut habitationi hominum accommodatius facile posset reperiri.

Solum hujus Insulae licet undique circumcingatur à mari, nihilo secius abundat fontibus & scaturiginibus, dulcium, limpidissimarum & saluberrimarum aquarum: pluribusque rigatur rivulis: adeoque fecundum est, ut licet numquam stercoretur aut interquiescat, tamen Mayzium (quod incolæ hujus Insulae vocant *Avattyii* intra 30 tertium mensem ex quo satum est reddit ingenti fœnore, idque aliquoties singulis annis. Radices *Maniot* quibus pro farre vulgo utuntur celerrime in magnam accrescunt molem: melones maturantur intra secundum à satione mensem, colligunturque pene omnibus anni mensibus: reliquorum fructuum similis est ratio.

Porro quæ mercium loco ex hac Insula & Continente peti possunt, hæc fere sunt: lignum Brasiliense, itemque croceum & alia: Gossypium, *Rocou*, id est, tinctura quædam rubra, quæ maxima hic passim copia reperitur; Laccæ quædam species: & Balsamum, quod Abbævillanus, quem hic sequimur, cum Arabico componit; optimæ notæ Tabaccum; Piper sive *Axi*, & similia. Qui autem telluris dotes accuratius explorarunt, Sacchari cannis alendis vel maxime idoneum arbitrantur. Ad oram 40 autem maris non raro reperitur Ambar, ut vocant griseum.

Nec gemmarum effæta est tellus; reperitur enim in terræ visceribus jaspidis quædam, ut volunt, species, è qua lapillos illos, quos labiis suis inserunt, solent polire: item CrySTALLI candidi & rubicundi vena, quæ adamantes, quos Galli vocant Alenzonios superat duritie, & plures ejus generis gemmæ.

Quæcunque ad ædes fabricandas necessaria sunt, passim reperiuntur, materies dura atque firma, lapides peridonei, argilla quoque ad lateres coquendos aptissima, cæmentum denique & calx.

Denique nec patientiores campos obtinet hæc Insula, nec in vastos aut altos montes assurgit, sed modicis tantum collibus erigitur, ad quorum radices limpidissimi 50 fontes exsiliunt, qui planiciem rigant; & non paucos rivos atque torrentes progenerant, barbarorum quoque lintribus navigabiles. Cætera densis arborum lucis obsita sunt (inter quas Palmae eminent, ut imox dicemus) magno venatus & aucupii compendio.

Arbores fructiferae quae in hac Insula reperiuntur.

HÆc insula habet plerasque fructiferas arbores cum reliqua Brasilia commu-
nes, quas jam supra descripsimus, ita ut pene supervacaneum videri possit
eadem hic denuo attingere; verum quum nomina nonnihil differant, & no-
tæ quædam diligentius ab Abbævillano videantur observatæ, lectoribus haud ingra-
tum fore existimo, easdem hic secundum illius observationes describere. Inter illas
10 eminet *Acayou* proceritate atque caudicis crassitie pomos aut pyros nostrates ple-
rumque superans; folia nucum frondibus haud absimilia; flores exigui, roscidi &
non inelegantis odoris, qui à longinquo sentitur; fructus fert diversarum formarum,
& colorum. Nam alius est pyro similis, colore ubi maturuerit flavo exterius, interius
candida carne & succi plena; cui nux quædam succrescit, renis ovillæ forma, duris-
simo putamine & oleoso, ita ut facile flammam concipiat, nucleo instar amygdalæ.
Alter magis rubet, sed acidiori est succo. Tertius longe minor atque acidior, è quo
acerum conficiunt. Quartus longe maximus, gratissimique saporis, vocant *Acaiou-
Ovassou*; omnes autem incipiunt maturescere mense Martio atque Aprili, & fere
omnibus anni mensibus. Barbari exprimunt ex illis liquorem quendam, quem vo-
20 cant *Acaiou-Caoum* candidum & potari pulcherrimum, palatoque imprimis gratum.
Magna harum arborum hic ubique est copia, facillime enim succrescunt è nucleis,
atque altero statim anno dant fructus. Sed plura de hac arbore diximus jam supra.

Bannanna procera arbor foliis prægrandibus, & supra cubitum longis & binos pal-
mos latis: fructu cucumeris pene magnitudine, cortice croceo, sed carne albicante
instar pomi.

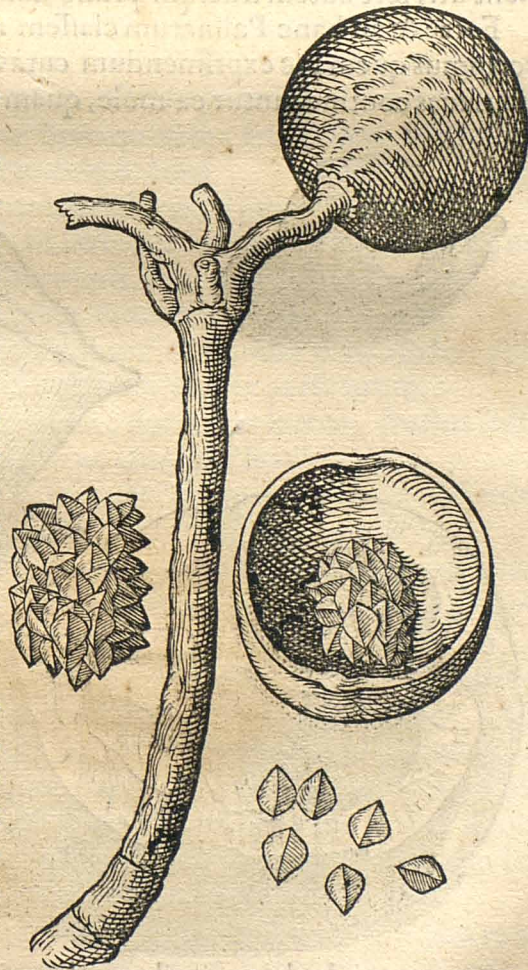
Mangua fructus fert prunis præcocius non absimiles, sed paulo majores & exo-
ses, suavis atque optimi saporis. Supra descripsimus sub nomine *Manguabe*.

30 *Iracaha* arbor vasta & patula ramorum
opacitate in vertice lasciva, foliis pene fi-
culneis; floribus flavis; fructu pyri formâ,
cortice subflavo, carne intus sapida & opti-
mi, ut credunt, nutrimenti.

Ovaierova alta & vasta arbor, foliis
quercus sed paulo majoribus, floribus di-
lutè flavescens; fructum fert pedem
longum & majoribus melonibus parem,
extra & intus flavum, suavissimi & fragran-
tissimi odoris, sed exilibus & nigricantibus
nucleis plenum.

40 *Iunipap* procera & ramosa arbor, foliis
item quercus, sed duplo majoribus, flori-
bus candidis, fructu rotundo instar poma-
rum; immaturus amarior est: barbari ma-
sticant illum ut succum eliciant; qui licet
limpidus sit atque albicans, faciei tamen
aut manibus illitus, paucis horis ita nigri-
cat, ut atramentum videatur, neque ablu-
i potest, sed post octo aut decem dies eva-
nescit sponte; cutem suam hoc succo tin-
50 gunt barbari. Ubi autem maturuerit, in-
tus atque exterius flavescit & gratissimi est
saporis. Supra eandem arborem descripsi-
mus *Ianipaba* nomine, hic autem Iconem
addimus ex Clar. Viri Caroli Clusii exo-
ticis.

Agoutitrevva, vasta arbor foliis aurantiorum, sed latioribus; floribus roscidis, fructu

Bannan-
na.

Mangua.

Iracaha.

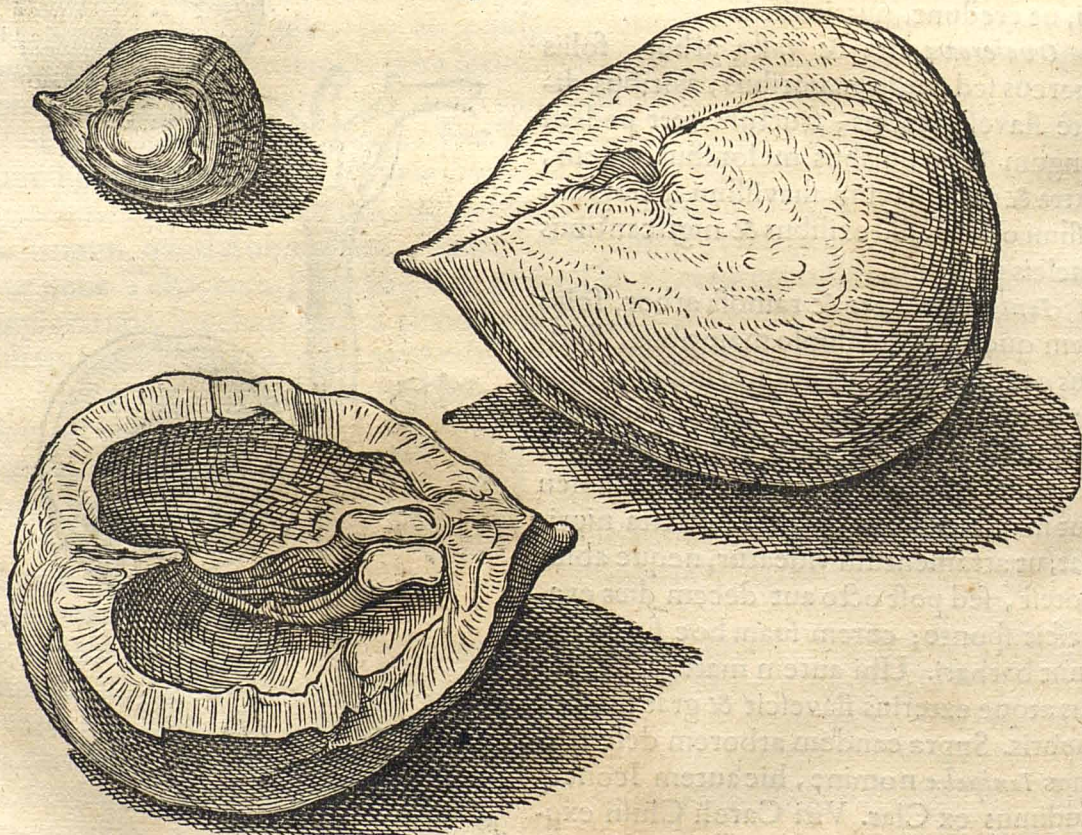
Ovaie-
rova.

Iunipap.

Agouti-
trevva.

fructu amplo, cortice viridiore, intus concludit exiles acinos instar grānatorum, dulces & palato non ingratos.

- Araticou* foliis & floribus præcedenti non dissimilis, sed fructu paulo majori, optimi saporis & jucundissimi odoris.
- Caoup*. *Caoup* frondibus pomi, sed magis patulis, floribus è luteo & rubro mixtis; fert fructum aurantio malo forma atque sapore haud dissimilem, nucleis plenum.
- Euvavirap*. *Euvavirap* procera & vasta arbor, frondibus perexiguis, floribus rubicundis, fructu exili, qui unam crispam tam mole quam figura non male refert.
- Ama-uvc.* *Ama-uvc* cum ficu, tam foliis, quam fructibus omnino videtur convenire.
- Goyave.* *Goyave* sine *Morgoya* fruticis species, quæ arbores complectitur, foliis campanellæ, flore eleganti & palmum lato, echinatis foliis & stellæ in modum diductis, purpurei coloris; fructum fert ovi magnitudine, sed rotundiorem, plenum granis, & cortice è viridi & luteo mixto; grati si coctus fuerit saporis: quare & saccharo conditur.
- Ovacou-iii.* Palmarum quatuor species hic reperiuntur; priot dicitur *Ovacourii*, quæ vera Indorum palma, ferens folia *Pindo*, quibus tuguria sua contegunt: nuces fert oblongas ovis anserinis forma & magnitudine pares, putamine ligneo, quatuor aut quinque nucleos continente, oblongos; grati saporis, è quibus barbari suavissimum atque optimum oleum exprimunt. In ipso autem arboris trunco reperitur medulla candida, pro arborum mole major minorve tibia humana, *Ovacoury-rovan* vocant barbari quæ cruda coctaque inter cibos usurpatur. 29
- Meuruty-uvc.* Altera species appellatur *Meuruty-uvc*, quæ fructum itidem fert ovi magnitudine, cortice exterius rubicundo & nigris maculis distincto, intus rubro; qui unicam tantum nucem continet, dulcem atque edulem.
- Ynaia.* Tertia dicitur *Ynaia* frondibus & caudice præcedentibus similis, fert fructus suos racematim, magnitudine olivarum, ducentos nonnunquam & trecentos uno racemo, ita ut unus singulis racemis ferendis vix par sit.
- Carana-uvc.* Quarta species *Carana-uvc* folia fert patula, instar flabellorum, quibus foeminæ solent uti, fert autem fructum pruno damasceno non absimilem.
- Forte & ad hanc Palmarum classem referenda est arbor, cujus tantum fructum accepimus quem hic exprimendum curavimus, durissimo & ligneo putamine, quo 30 duæ nuces continebantur ea mole, quam in Icone adjuncta videre est.

Toucon-uvc duabus prioribus palmæ speciebus, foliis haud absimilis, verum aculeatis, qualis & truncus illius atque rami, medulla intus nigra & dura, barbari utuntur illius

illius materie ad arcus & clavas suas. Fructus illius proveniunt racematim, vocant *Tocons*, rotundi, & ubi maturuerint exterius flavi, nucleo albo & suavissimo.

Pacoury procera & vasta arbor, pomi frondibus, flore albo, fructu duorum pugnorum magnitudine, cortice dimidium pollicem crasso, qui coctus aut saccharo coditus, imprimis celebratur; continet præterea binos aut ternos nucleos haud insuaves. Pacoury.

Vva-ovassoura ingens arbor, frondibus pyri, floribus candidis, fructum fert *Pacoury* non absimilem, cute flava, dulcis saporis, osse interius facto ad persicorum modum, nucleo amygdalis paulo majori & ejusdem saporis. Vva-ou-
assoura.

Wamenbec, magnitudine, frondibus, floribus atque fructibus à pomo non multum Wamen-
bec.
10 ablutens; fructu croceo & delicato; sed nucleus non manditur ob insignem acrimoniam qua pollet.

Copovich-ovassou pyro frondibus & fructu admodum similis, nisi quod fructus oblongior sit & flavior, & tria intus officula perdura continet. Copo-
vih.

Copovich-ajoup pruni arboris mole, frondibus castaneæ, floribus candidis & luteo colore mixtis, fructum fert instar minoris pomi, flavum, officulo intus exiguo, nucleo autem eduli.

Acaja ingens arbor, foliis pyri, floribus rubicundis, fert fructum instar minoris Acaja.
pomi, sed oblongiori forma & acidioris saporis.

Yacaranda pruno arbori admodum similis, sed foliis latioribus, flore candido; fert Yacaranda.
20 fructum duorum pugnorum magnitudine, & ubi coctus fuerit, edulem: barbari coquant ex illo pulmentum quoddam stomacho imprimis amicum & salubre quod vocant *Manipoy*.

Onbou Mangæ foliis similis, fructus fert persicis non absimiles, intus & extus plane luteos ubi maturuerint; nec edules sunt nisi quum sponte decidunt ob egregiam aciditatem, horum supra quoque meminimus. Mani-
poy-
Onbou.

Pajoura fert fructus similes præcocibus, licet arbor longe sit minor.

Vva-Cave pomi arboris magnitudine, frondibus aurantiæ, flore subcroceo; fert Vva-Ca-
ve.
fructum oblongum instar ovi, flavum & palato gratum.

Pitom mole, frondibus, & fructibus pruno similis, sed fructus suavior est. Pitom.

Avenonbovih-Acajou pomo valde similis, sed fructus illius magis similes sunt prunis, nisi quod crocei sunt coloris, suaviori sapore; officulo perexiguo. 30

Yachica pruno admodum similis, floribus flavis quidem, sed fructus illius prunis omnino sunt similes, lutei coloris, nucleo candido & suavi. Yachica.

Præterea *Cayoveen* & *Maukai-ene* quæ parum differunt à præcedentibus.

Ovagiron nascitur ut plurimum in arenis ad littus, nec adolescit supra fruticis modum, fructum fert instar majoris pruni, rubri coloris. Ovagi-
ron.

Morecii itidem amat arenosum littus, fructus illius acrioris est saporis. Morecy.

Amyjou, pyri folia obtinet sed oblongiora, flores candidos; fructum fert pomi magnitudine, & instar cucumerum tuberculis plenum, sapore persicorum. Amyjou

Mouroure non multum quoque ablutit à pruno, flores fert luteos, fructus instar Mourou-
re.
40 ceraforum, longis pediculis, officulo exiguo, carne crocea & suavi.

Vva-vytou folia fert oblonga, flores cæruleos, fructus aurantiis haud absimiles, nisi quod suaviores sint. Vva-Vy-
tou.

Vva-pirup arbor valde aculeata, foliis juglandis, floribus è flavo, cæruleo & rubro colore eleganter distinctis; fructum fert instar pomi orbicularem & mensis pergratum, sed non nisi pluviis mensibus decerpitur. Vvapi-
rup.

Omery fructum fert magno pyro; *Arasa* parvulo pomo similem; qui inter optimos fructus, ubi plene maturuerint, facile primum locum flagitant. Omery.

Pekey truncus interdum ita crassus est, ut vix trium quatuorve hominum Pekey.
50 plexu ambiri possit, fert frondes pruni, fructum duorum pugnorum, cortice crasso duroque, qui intus continet tres quatuorve fructus luteos, forma renis, optimi odoris, & saporis non ingrati, osse admodum aculeato. Vide quæ supra de eodem diximus.

Plures alias brevitatis causa omitto; atque harum etiam nomina, quæ jam retuli nonnihil mutata suspicor à Gallis, qui literam W, hisce nationibus uti videretur perfamiliarē difficulter proferre & difficiliter scribere possunt; descriptiones nes

nes autem harum, cum iis quas libro superiori produximus, omnino conferendæ sunt, ut quid simile aut dissimile habeant, melius appareat.

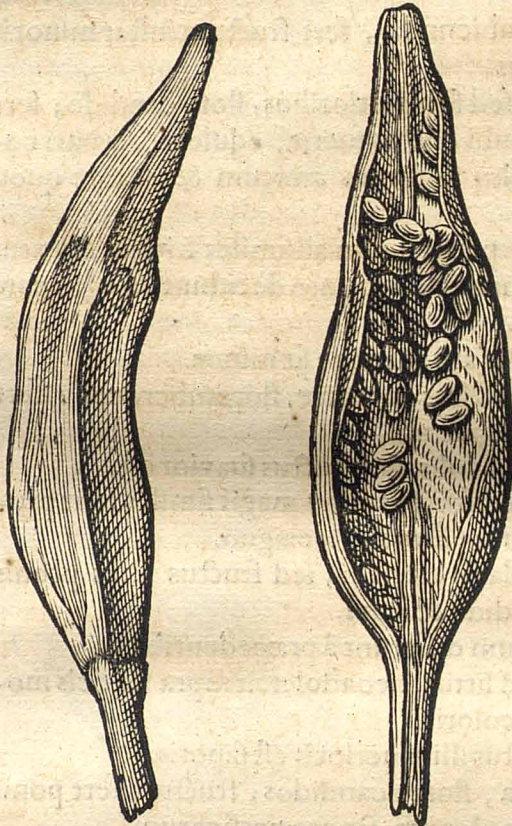
C A P. XII.

Herbæ aliquot atque Plantæ hujus Insulæ Maragnanæ.

INTER omnes hujus Insulæ plantas facile principem locum meretur Ananas, cujus fructus jam ante aliquoties meminimus & Iconem dedimus.

Karoua-
ra.

Proximum locum sibi vindicat *Karouata*, priori non multum absimilis, nisi quod folia producat fere ulnam longa & duos pollices transversos lata, crassiora & utrimque valde aculeata, è quorum medio erumpit scapus, cui circiter duos palmos supra solum, confertim annascuntur quinquaginta & interdum longe plures fructus digitalis longitudinis, pyramidis triangularis in modum, intus atque extus flavescen-
tes, optimi saporis & palato pergrati. Nactus ejusmodi fructus satis recentes ex insula *Tabago*, unum integrum & per medium sectum pingi curavi, cujus Iconem hic appo-
no. Nostrates vocant *Slyptongen*, Galli *Cypre-
ceville*. Plenus autem est fructus spongiosa
quadam materia & plurimis ossiculis sive se-
minibus minutis, succus illius ex acri dulcis
est, gratus palato, sed si quis vescatur, sangui-
nem elicit è lingua atque gingivis, unde nostri
nomen indiderunt: utiliter adhibetur in fe-
bribus, & adversus scorbutum; fructus suos
incipit protrudere postquam pluvie desi-
nunt.

Yaram-
macarou.

Yarammacarou mirabilis & pene monstrosa est planta, assurgit enim ad decem aut duodecim palmos, tibie humanæ crassitie, spargitque ramos tres quatuorve ejusdem magnitudinis; caule verum adeo est tenero, ut per-
facile sit aliquot plantas simul gladio detrun-
care; cortex est viridis, medulla autem can-
dida, nulla fert folia sed spinas digitales; flo-
rem fert miniatum cæruleo colore intermix-
to, cui succedit fructus pugni magnitudine,
exterius eleganter rubens, intus candicans,
exiguus granis, quæ una comeduntur, scatens,
suavis atque gratissimi saporis, qui à fragorum
nostrorum sapore nihil differt.

Gyro-
mon.

Gyromon planta foliis & floribus Anguriæ (quam vulgo Citrullū vocant) pene simi-
lis; fructu rotundo & depresso, tenerrimo cortice; qui coctus utiliter mensis infertur.

Taker.

Taker sive *Kaker* præcedenti pene similis, nisi quod fructus illius est oblongior & major & cortex longe durior.

Uva-een.

Uva-een melonum species videtur, fructum fert magnitudine capitis humani, exterius late virentem, intus solidum, carne candida & nigris granulis permixta, succi suavissimi & pergrati plenum, ita ut crudus instar pomorum comedatur: per medium dissectus plane liquefcit & diffunditur instar aquæ; si vero tantum excavetur statim implet lacunam dulcissimo liquore, ita ut mirum in modum recreet.

Com-
manda.

Commanda *Ovassou* sunt ipsorum fabæ, maximæ & planæ, & variorum colorum: *Commanda* autem *miri* ipsorum pisa, magis oblonga, quam rotunda, & melioris saporis quam nostratia; interdum octodecim aut viginti inveniuntur in uno lobo sive siliqua. Supra audivimus è Lerio eisdem nominibus à *Tovoupinambautiis* fabas atque pisa appellari.

Xeteuch.

Radices quæ alibi *Patates* dicuntur, hic vocant *Xeteuch*; Lerius atque Thevetus à suis barbaris *Hetich*.

Cara sunt aliæ radices, solidiores quidem quàm *Patates*, sed multo deteriores.

Taya-

Taya-ovassou radix est rotunda & candida instar rapi, nostratis boni, si coquatur, *Taya* saporis.

Mandovi potius tuber est terræ, quam radix, Brasiliensis *Manobi*, Iconem vide ^{Mando-} supra credo enim eandem esse plantam. ^{vi.}

Manioch crassa radix plantæ quam vocant *Manieup*, folia profert ficulneis haud absimilia, barbari farinam ex hac conficiunt, qua pro farre utuntur. *Macachet* & *Manioch-ete* itemque *Manioch-cave* radices sunt ejusdem pene speciei & usus, quæ parum inter se differunt: quemadmodum & *Vsenpopovitam* quæ rubro est colore.

C A P. XIII.

*Varia volucres quæ in hac Insula & vicina
Continente reperiuntur.*

INGENS præterea in Insula hac Maragnana & Continente illi vicina reperitur omnis generis volatilium copia & varietas, quarum aliquot è commentariis Abbævillani Galli, hic breviter descripturi sumus; nequid temere prætermittamus.

20 Inter feroces aves & quæ raptu vivunt, primum locum merito sibi flagitat *Ovyra-ovassou* (observandum autem quod Lerijs scribit, barbaros *Tovoupinambautios* universas aves uno & communi nomine appellare *Oura* sive *Ouyra*) avis aquilâ pene duplo major, plumis vestita elegantissimis, tanto autem robore atque ferocia, ut ovem integram abripiat atque dilaniet, homines facile prosternat, & nec à cervis abstineat: memini me videre pennam ex alis, uti opinor, hujus avis detractam, quæ ulnam nostratam longe superabat, elegantissimo colore & rotundis maculis distinctam, instar gallinarum quæ ex Africa advehuntur: rostrum quoque ejusdem validum, & unguis imprimis acutos.

Huic proxima viribus & magnitudine *Ovyrata-Ovyran*; & *Ovyra-Ovasso Povytan* aliæque plures ejuscemodi rapaces aves aquilis aut majores aut paulo minores, singularis adhæc formæ, & plumis variorum colorum eleganter distinctæ.

30 Psittacorum itidem ingens numerus atque varietas hic passim reperitur.

Moyton sive *Mouton*, (cujus & Lerijs meminit,) avis est pavonis nostratis magnitudine aut paulo major, præalta crista spectabilis & per universum pene corpus nigris albisque plumis eleganter variegata, carnes illarum cibo sunt opportunæ; hujus quoque avis variæ visuntur hic species. ^{Moyton.}

Aliæ item aves phasianis Europæis perfimiles, quas barbari hi *Iacon* & *Iacon Obough* atque etiam *Araconan* vocant, mira plumarum varietate & decore. Lerijs meminit earundem, in suis commentariis. ^{Iacon.}

40 Aliæ perdicum formâ, sed majores paulo, quas *Nanbou* & *Nanbou-Ovassou* appellant, cæruleis plumis ornatae atque ova itidem cærulea ponentes; itemque *Nanbou-im* & *Maconcaova*, uti & Lerijs scriptum reliquit.

Toucan (cujus Lerijs atque Thevetus meminerunt, palumbi magnitudine, rostro oblongo atque lato, ingluvie sub pectore, tres quatuorve digitos transversos lata, crocei coloris elegantissimi & miniatis plumis circa oras distincta, pectore candido, dorso exquisite rubenti, alis atque cauda nigris; pulchra aspectu, & carne palato admodum grata: hujus & alia species appellatur à barbaris *Ovaycho*, cui rostrum est paulo ^{Ovay-} ^{cho.} diversum & è rubro flavescens.

Ourou perdicis quidem magnitudine, sed galli gallinacei in modum cristata, plumis rubris, nigris atque candidis insigni varietate; aliæque ejusdem nominis, cothurnici nostrati admodum similis, sed longe majore corporis mole. ^{Ourou.}

50 *Tata Ouyra Ovassou* & *Tata Ovyra miri*, itemque *Aroumara* singulæ columbarum nostratarum magnitudine, sed singulari plumarum varietate & elegantia. ^{Tata.}

Quædam minimæ molis aviculæ hic reperiuntur papilionibus nostratibus haud multo majores, quas *Iapyii*, & *Ovenonbouch* vocant barbari indigenæ; de quibus ante satis multa diximus.

Vespertiones hic visuntur admodum grandes, barbari vocant *Andheura*, quæ ^{magnum}

magnum strepitum inter volandum cient, & noctu homines ita lancinant & mordent, ut largum sanguinem eliciant qui quàm difficulter interdum sisti potest; ita ut inter lues harum Provinciarum merito numeretur.

Aquaticarum sive palustrum volucrum ingens quoque hic est copia, inter quas celebrantur à barbaris *Ovara-Tamatian*, & *Ouara-Caon*, Eloriis, quos Galli *Corlieu* & *Corlis* vocant, similes, nisi quod plumarum elegantia plurimum ab illis differant; magno autem numero visuntur juxta littora, rarius intra Continentem.

Sunt & hic aves quaedam quæ magis supra terram feruntur, quam volant; qualis illa quæ à barbaris vocatur *Yandou*, struthiocamelorum, uti videtur, species & proceritate corporis staturam humanam superans, maximæque velocitatis.

Et *Salian* Turcici galli magnitudine, rostro & cruribus Ciconiæ, quæ licet volare nesciat, tamen tam perniciousiter currit, ut venaticos canes effugiat.

Gallos vero & gallinas Turcicas vocant barbari *Araignan*: communes vero & nostratibus pene similes *Ouira Sapoukay*.

Anseres autem appellant barbari *Vpec*, nostratibus tamen longè speciosiores & carnibus palato gratioribus.

Anates itidem vocantur à barbaris hæc *Potiry*; palumbes denique *Picassou* & columbæ *Picassoutin*: non multum differunt à nostris.

C A P. XIV.

Pisces marini & fluviales qui in hiscè partibus reperiuntur.

MA R E quod hanc Insulam alluit atque flumina quæ in sinum descendunt valde piscosa esse dicuntur; nos aliquot piscium genera ex Claudii Abbævilani commentariis hic annotabimus.

Manatos de quibus alibi diximus, vocant hie barbari *Ovâroavâ*.

Pyraon ipsis dicitur piscis edulis, sex septemve palmos longus, doliari amplitudine, squamis autem nigris & grandioribus tectus.

Pirapem sive *Camauroupoi* alius piscis ejusdem quidem formæ atque molis, sed squamis longe minoribus.

Ouyrii piscis tres quatuorve pedes longus, lato capite; binas habet in dorso pinnas circiter semipedem longas longeque acutissimas; quarum punctura admodum noxia esse dicitur, cætera præstantioribus piscibus merito accensendus; horum nonnulli in fluminibus reperiuntur qui muscum dicuntur redolere.

Oury-Iouve præcedenti perfimilis præterquam quod colore sit luteo.

Ouaracara Alofæ nostrati perquam similis, sed spinis multo rarioribus, ideoque & melior & palato gratior.

Ouatoucoupou barbaris crustaceus est piscis, duos circiter palmos longus, capite flavo, & cibus idoneus.

Paraty & *Pira-cuvave* similes sunt nullis: *Lerio Parati* & *Kurema*.

Camboury Ovassou, quatuor circiter palmos longus, capite porcino, cauda flava, squamis undique tectus.

Planorum, ut vocant piscium multæ hic reperiuntur species: *Yavebouyre* Rayæ quidem forma sed longè major, duos cubitos longus latusque, & palmum crassus, cauda sesquicubitum longa & aculeo circa medium armata, acutissimo & valde venenato.

Narrinnarii ejusdem speciei, cauda quidem breviori, sed aculeo longiori, & totum corpus nigris albisque lineis distinctus.

Ovara ejusdem speciei, duos ut plurimum palmos longus, unum latus, argenteo colore nitens, pinnis vero flavis sive croceis.

Acara-Ovassou ejusdem quoque speciei, tres palmos longus & pene totidem latus, nigris squamis undique tectus: *Acara-peve* præcedente paulo minor: & *Acara-poytan* præcedenti similis, sed nigris albisque lineis pictus: *Acara-pourourou* lineis flavis eleganter variegatus, cætera nigricans: *Acarajou* denique unum tantum palmum longus, squamis oppletus, capite viridi, superiori quidem parte corporis flavus, inferiori vero pene candidus.

Aramassa ejusdem quoque speciei, soleæ nostrati non absimilis, duos palmos longus,

longus, & tres digitos transversos crassius, ventre candido, dorso nigro; ferunt cibis perquam idoneum esse, unde magni fit à barbaris.

Araouaoua octo interdum palmos longus, cute dura atque aspera, gladium habet duos tresve pedes longum, rostri loco, quo alios pisces trucidat: & *Panapan* præcedenti similis, nisi quod gladius huic sit brevior.

Pacamo glaber piscis, colore griseo, duos quidem pedes longus, sed vasto admodum capite pro mole corporis, sub scopulis plerumque reperitur; uti & *Caramourou* anguillæ similis, cujus jam ante mentionem fecimus. Pacamo.

10 *Tinmocou-Ovassou* anguillæ itidem forma, sed cute albicante duos vel plures cubitos longus, rostro Lucio nostrati non ab similibus, quod palmum unum longum obtinet. Tinmo-
cou.

Panyanajou præcedenti similis, nisi quod superior rostri pars ipsi aliquantò longior sit quam inferior. Inter fluviatiles pisces maxime admirandus videtur *Pourake*, quatuor interdum palmos longus, diversis coloribus, cæruleo, rubro, viridi atque albo elegantissimè variegatus, nullos ictus metuit ne quidem gladii, sed si se inter vapulandum commoveat, ferientis brachium tam acri dolore afficitur, ut interdum concidat; ita ut Torpedinis speciem esse oporteat.

Caurimata carpis admodum similis, sed longior latiorque, & inter præstantissimos harum regionum pisces facile princeps. Cauri-
mata.

20 *Yaconda* piscis tres palmos longus, crustis undique reclusus, & flavis, rubris, albisque lineis eleganter descriptus. Yacon-
da.

Pyrain palmum longus, semipalmum latus, sine crustis, sed flava atque rubra cute spectabilis, dentibus acutissimis instar novaculæ; quibus & *Opean* alterum piscem ad eundem modum armatum scribunt.

Tarehure similis *Paraty*, nisi quod spinosior sit, dentes habet acutos; quemadmodum & *Ieron*, cui caput rotundius & cærulei coloris, cauda rubra. Tarehu-
re.

Tamoata semipedem longus, plenus crustis, carne flava & boni saporis. Tamoat-
ta.

Sarabo non ab similibus lampetræ, nisi quod latior sit & longiori rostro. Sarabo.

30 Hic quoque multæ & diversæ reperiuntur cancrorum, astacorum & gammarorum species; quorum alias *Ovegnoniain* vocant longis & cæruleis chelis; alios *Oussa* hirsutis pedibus & rubris, qui plerumque in terram erepunt & fere sub radicibus littoralium arborum, quas Galli vocant *Apparituriers*, inveniuntur.

Ouca-Ovassou astaci majusculi, qui sub Petris una cum ostreis capiuntur. Ouca.

Aovara-Ovassou, sunt cancri albi, pugno humano paulo majores, qui ambar griseum avidissime appetunt, ita ut magna illius frustra sæpe in cavernis illorum deprehendantur.

Ouraraup astacorum itidem species, qui in fluminibus tantummodo reperiuntur.

Crocodilos hi quoque barbari vocant *Yacare*, & reperiuntur hic prægrandes.

40 Plurima quoque hic sunt ostrea, nostris majora & præstantiora, barbari suo idiomate appellant *Rerii*, adhærent ut plurimum ramis littoralium arborum: mytilos vocant ipsi *Xerourou*, & sunt nostris longe majores, quibus barbari communiter victitant; & ut cibum facile parabilem, unice amant.

Pluviis mensibus hic multa stagna fiunt, in quibus pisciculi quidam generantur circiter palmum longi, & palato pergrati, qui à barbaris capiuntur, antequam stagna rursus siccantur, quod fit pluviis cessantibus: pluviis redeuntibus & aqua illa rursus restagnante hi pisciculi denuo sponte renascuntur, raro naturæ miraculo.

C. A. P. XV.

Quadrupedes hujus insule & vicine Continentis.

50 **Q**UADRUPEDVM ingens hic reperitur numerus, nos tamen tantum aliquot species, & maxime peregrinas designabimus, siquidem plerarumque jam libro superiori meminimus è Ioanne Lerio & aliis.

Cervi hic sunt plurimi nostratibus omnino similes, barbari vocant *Sovassou-Aper*: infinitæ quoque capræ sylvestres: plures apri, vocant *Tajassou*, nostratibus tamen minores, & umbelico supra dorsum; habent tamen & nostratibus paulo majores, quos ipsi appellant *Tayassou-ctè*.

Herinaceos, quos vocant *Coendou*, habent longe maximos & aprorum pene mole, longissimis & acutissimis spiculis armatos.

Taman-
dova.

l. 15. c. 5.

Tamandova animal est equi nostratis mole, capite suillo, auribus caninis, proboscide palmum longa & acuta, lingua longiuscula & angusta; júbis pene equinis, pedibus autem bovillis; victitat formicis: caro illius palato ingrata, ideoque raro comeditur à barbaris. Supra descripsimus sub *Tamandua* nomine secundum Lerium, sed Abbavillanus longe majorem molem hic illi tribuit.

Tapiyre-ete sunt instar agrestium vaccarum, auribus quidem longioribus, sed brevioribus cruribus & cauda, acutis insuper dentibus, sine cornibus. Bezoar lapidem tantopere laudatum intra illius viscera reperiri tradunt, hujus autem animalis superiori quoque libro jam meminimus.

Tatou.

Tatou, Hispanis *Armadillo*, jam ante descripsimus; hic tantum monebimus ex Abbavillano, hujus animalis plures in hisce partibus reperiri species, quæ mole tantum differunt.

Tatou-Ovassou nimirum quæ magnitudine accedunt ad oves nostrates: *Tatou-ete* quæ mole vulpeculas haud multum superant; denique *Tatou-apar*, *Tatou-Ovainchun*, & *Tatou-miri* animalculum omnium horum longe minimum.

Covaty.

Covaty accedunt quam proximè ad vulpeculas nostras Europæas, sed cauda aliquantum differunt, quam *Covaty* quidem habent longe minorem, verum nequaquam ita hirsutam.

Pac.

Pac animal præcedenti paulo majus, totum teres, curto præterea & crasso admodum capite, exiguis vero auribus, cauda brevi, brevibus itidem villis & è nigro atque albo mixtis, grata varietate.

Agouty.

Agouty animalculum porcelli mole, capite quidem gliris, sed per brevi cauda, pilo porro denso & subrubro.

Tapity.

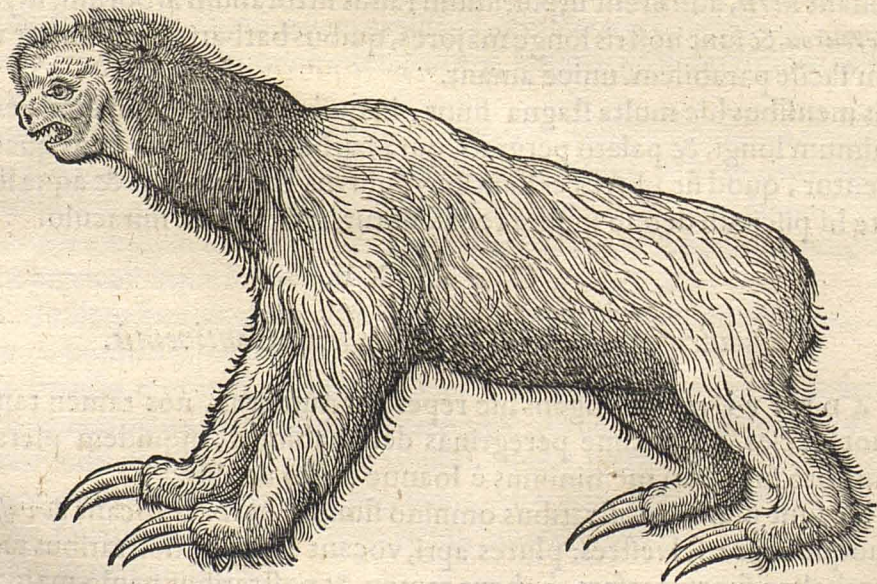
Tapity non multum differunt à nostratibus cuniculis; diversæ tamen reperiuntur illorum species: *Ponnare* qui sunt cauda semipedem longa; *Amoco* & *Savia* caudis omnino carentes.

Inter fera animalia eminet *Ianovare*, lyncis uti videtur, species, mole Anglici molossi, pulchra & elegantissimè variegata pelle.

Sovassou-varan leonum pardorum genus & elegantibus notis insigne; & *Margaia* feles sylvestres, pelle imprimis formosa.

Unau.

Unau monstrosus animal; capite nimirum rotundo pene instar humani, canis capillis: quatuor quidem pedibus, sed parum admodum illis promoveret; & tribus unguibus oblongis ad singulos digitos, quibus potissimum enititur & arbores scandit: à quibus non facile descendit, nisi frondibus & fructibus omnibus jam ambesit; adeo segne & pigrum in proreptando animal, ut pigritiæ nomen ab Hispanis ob id meruerit: Iconem illius ex Clarissi. Viri Caroli Clusii exoticis hic adjungemus.

Scribit autem Clusius de hoc animali adhuc modum: A collo ad extremam dorsum

veritate, varia fortiuntur nomina; nam qui ad littus maris habitant *Paranan-Engouare* appellantur: qui super montem *Ibouyapap* ad eundem modum *Tbuoypap Engouare*; & ita quoque in cæteris prænomen accipiunt à locis quæ incolunt: ut à *Maragnan*; *Taboucourou*, *Miary*, & denique à *Para* provincia tam ea quæ ab hac Insulaverfus ortum jacet, quam illa quæ versus occasum, de qua mox dicemus.

Narrant præterea qui inter barbaros sunt majores natu, ridiculum quiddam, nimirum quum primum ipsi in has provincias commigrassent, & publicum symposium celebrarent, quod ipsorum idioma dicitur *Caouen*, ingressam forte sceminam quandam, quæ pugno aliquem procerum cæciderit, unde primum rixa, deinde tam crudele certamen inter cognatos fuerit exortum, ut discordes inter se, alii huc, alii aliò concesserint: neque hæcenus potuerint reconciliari, sed vatiniario odio alii alios persequantur, ex insidiis opprimant, & inhumaniter comedant: Atque inde potissimum *Tabajarum* nomen apud ipsos originem accepisse, quo se invicem insultabundi compellere solent; sonat enim tantundem in ipsorum lingua, quàm hostis sum tuus, uti tu es meus.

Porro *Toupinamba* hi, ut plurimum mediocri sunt statura, (quanquam & proceri & obesi inter ipsos reperiantur:) similibus naribus, (quod obstetricum opera aut vitio fieri autumant:) erecto corpore & robusto, ita ut gravissima onera facile ferant: rarissime tentantur morbis, quia ut plurimum parcè cibis utuntur, & cælo fruuntur amæno & imprimis salubri, unde & longævi fiunt sine canitie aut calvitio: sceminæ illorum servare dicuntur fecunditatem ad annum octuagesimum & ultra: infantes nascuntur eodem quidem quo nostri colore, sed inficiuntur à parētibus oleo quodam cui *Roucou* color mixtus fuerit, atque inde sensim fusco aut olivastro colore evadunt. Capillum quidem capitis alunt, cæteros autem pilos universo corpore evellunt: mares attondunt cæsariem supra frontem: sceminæ promittunt usque ad umbelicum, & in comis pectendis admodum sunt accuratæ; atque, ut elegantiorum colorem capillis concilient, tingunt denique illos *Roucou*, abluuntque deinde aqua, in qua radix *Ovaparari* cocta fuerit, quæ spumam edit instar saponis.

Mares consueverunt inferius labium perforare, & foramini indere viridem lapillum vel gemmam aut aliquid simile: quidam & nares perforant & indunt foraminibus officula aut etiam ligna quædam, atque id imprimis formosum judicant. Sceminæ autem auriculas quidem ad eundem modum perforant & appendent rotulas vel orbiculos ligneos aut simile quid monilium loco, labia autem minime.

Utrique autem prorsus nudi incedunt, præter jam maritatos aut senes, qui pudenda sua panniculo aliquo cæruleo aut rubro obvelant, supra femora alligantes funiculo gossypino, hoc velamen appellant ipsi *Carajove*. Cæterum totius corporis suam pingunt variis coloribus & figuris; crura denique inficiunt colore nigro, succum *Junipap* illinendo: plurimi quoque mares acuto lapillo instar novaculæ, cutè sibi incidunt variis modis, & illinunt puncturis colorem aliquem pertinacem, ita ut nunquam evanescant, id singularis fortitudinis inter illos argumentum est, & maxime decorum existimatur. Supra modum quoque industrii sunt, in variis ornamentis industrie concinandis è diversicoloribus avium plumis, nam & diademata ex illis contextunt, quæ vocant *Acan-goop* sive *Acan-Affoyave*: & coronas, ipsis *Acan-getar*: itemque collaria, ipsis *Ajovacara*; atque adeo integra pallia, quæ nominant *Affoyave*: periscelides quoque, ipsis *Tabacoura*: quas etiam è filis gossypinis componunt, & appendent ipsis certas nuces, quibus lapillos aut quid simile indunt, ut strepitum edant, vocant *Aouay*: denique armillas, quas vocant *Mapovygh Cavay Chorvare*, & ingentes cristas, ipsis *Iandou-ave*. Lectos habent penfiles è filis gossypinis connexos retium in modum, aut etiam contextos instar straguli, quos vocant *Yni*, & distendunt illos inter duos palos ita ut tantum unius aut ad summum duorum hominum capaces sint.

Loco panum aut farris utuntur farina è radicibus *Manioch*, *Mocachet* aut *Maniochete* confecta, quam vocant *Ovy*: è succo earundem coquunt jusculum aut pulmentum, ipsis *Manipoy*; & è fecibus subsidentibus pinsunt placentas, quas dicunt *Cassave*: ex iisdem denique radicibus & pollentam quandam deducunt, ipsis *Cayman*.

Vescuntur præterea piscibus, avibus, & omnis generis animantibus, quæ super craticulam, *Boucan* ipsis, flammis torrent atque ustulant: potus ipsorum communis est pura lympha, aut quem supra notavimus.

* Arma ipforum sunt arcus, quos vocant *Ovyrapar*, & sagittæ ipsis *Oouve* sive *Tacovart*: crudelissimi sunt in hostes suos, nam & captos instar suum saginant, & saginatos crudeliter mactant atque immaniter devorant; vindictæ quippe supra modum sunt appetentes: & ut leves interdum ob causas bella vicinis suis indicunt, ita & pertinaci odio eadem gerunt; alioquin cognatos & concives atque adeo advenas à quibus minimè læsi fuerunt, munifici & humanissimi.

Cæterum gentes hæ maxime amant littora Oceani & fluminum aut paludum ripas ob piscandi oportunitatem, qua maxime capiuntur & quibus potissimum sibi victum comparant: neque tamen diu in iisdem sedibus commorantur, sed mutant sæpius loca, licet fere pagorum suorum nomina servant; Qui plura de horum barbarorum moribus & institutis desiderat cognoscere, adeat *Ioannem Lerium* aut *Andream Thevetum*, aut denique quem hactenus hic sequuti sumus *Claudium Abbævillanum Capuchinum Gallum*; nos enim maxime animadvertenda hic adjunximus.

C A P. XVII.

Provinciarum Tapovytaperes & Comma ad Continentem sitarum descriptio.

A Binsula *Maragnana* versus occasum jacet alia provincia, quæ pars est Continentis, quam barbari vocant *Tapovytaperen*, distat autem illa ab insula tribus aut quatuor leucis, freto interluente, quod in sinum *Marignanum* penetrat. Partem Continentis dicimus, nam licet quum Oceani fluctus valide impleverunt, tota ab undis ambiri videatur, tamen fluctibus recedentibus, cohæret cum Continente & tantum arenosa convalle ab ea dirimitur. Hæc provincia nequaquam tam munita est natura loci, quam insula, sed longe est fertilior atque amænior.

Incolitur ab eadem *Toupinambarum* natione, qui hîc quindecim & plures pagos habitant, quorum præcipuos obiter commemorabimus. Præcipuus pagus & provinciæ veluti caput, vocatur provinciæ nomine *Tapovytepere*, quod ipforum idiomate significat antiquam *Tapuyarum* sedem, qui aut sponte hinc emigrarunt, aut ab his pulsi alias sedes quæsierunt: secundus *Sery-jeu*: tertius *Ieneupa-eupe*: quartus *Meurenti-eupe*: quintus *Caagovire*: sextus *Pindotuve*: septimus *Aroveupe*: octavus *Tapavytiningue*: nonus *Eugarete-quitave*: decimus *Oraboutin Eugovave*. Omnes autem hi pagi longefrequentiores sunt incolis, quam quas in Insula *Maragnana* recensuimus.

Ab hac provincia transitur ad aliam, quæ à fluvio, qui illam secatur, *Comma* appellatur; hujus itidem solum & fecunditate & amænitate longe superat insulam *Maragnanam*; & provincia est longe populosissima, ab eadem natione *Topinambarum* culta, qui hic sedecim & plures pagos incolunt; quorum nominatissimi sunt *Comma* provinciæ veluti caput, à piscandi opportunitate sic dicta: II *Ianovacouare*: III *Tavapiap*: IV *Covyjeup*: V *Arovypè*: VI *Tævovaiio*: VII *Pacouripanam*: VIII *Aovayeuve*: IX *Maecan*: X *Couremaeta* qui pagus nomen accepit à *Couremam* fluminis *Comma* ostio, quod ita à barbaris appellatur: XI denique *Yapieuve*.

A *Comma* ad *Cayeten* provinciam, quæ proxime ad *Param* accedit, & distat ab Insula *Maragnana* circiter octuaginta leucas, plures adhuc provinciæ habitantur ab eadem *Taupanimbarum* natione, præsertim juxta littora: atque adeo in ipsa *Cayete* provincia viginti aut viginti quinque pagos dicuntur habitare: ita ut hæc natio magnum terrarum spacium occupet. Maxime autem concordēs inter se agunt incolæ Insulæ *Maragnana*, *Tapovytapera* & *Comma* provinciarum, sædere & connubiis inter se juncti: continua autem bella gerunt cum vicinis *Tapuiis*; uti à nostratibus inveni observatum, qui anno cIo Iocx *Maragnanam* adjerant eodem tempore, quo *Raverderius* Gallus, primum lustrandi causa huc accessit, ut mox dicemus. Nam ut hoc obiter dicamus, non modo *Amstelodamenses* sed & *Roterodamenses* mercatores, varias naves miserunt ad has partes annis ix & x & xi supra cIo Ioc,

*Gesta Gallorum in insula Maragnana; & quæ ab ipsis observata
de monte Ybovapap.*

RESTAT nunc, ut breviter explicemus quid Galli superiori seculo in hisce partibus gesserint, prout à Claudio Abbavillano traditur.

Riffautius Gallus militum tribunus, à barbaro quodam Brasiliensi cui nomen erat *Ovyrapive*, quique in Brasilia inter populares suos plurimum poterat, invitatus anno c15 15 xciv tres naves instruxerat, ut fortunam in hac Americæ parte periclitaretur; verum comitum suorum discordia, & præcipuæ navis suæ jactura, re infecta in Galliam redire coactus fuit, aliquot suorum apud barbaros relictis & inter eos nobili juvene Domino *de Vaux*: qui barbaros urbanitate morum tantopere sibi devinxit, ut Gallorum coloniam in suam provinciam deduci anxie efflagitarent, uti & adversus hostes ipsos tuerentur, & institutis Europæorum & præsertim religione Christiana imbuerent. *Vauxius* post illa in Galliam reversus, Regi Henrico magno, ordine exponit barbarorum desiderium, regionis qualitates & insignem opulentiam: Rex vero, ut certius cuncta edoceret, mittit Dominum *de la Ravardiere & Vauxium* hunc ad Insulam *Maragnanam*, futurum spondens, ut necessaria omnia ad hanc coloniam abunde subministraret, si res ita se haberent, ut ille retulerat.

Ravardierius, haud cunctanter Regis mandato obediens, adit *Maragnanam* & totos sex menses ibidem commoratus, & omnia diligenter contemplatus, revertitur in Galliam; verum maximo hoc Rege, interim immani parricidio trucidato; cessatum porro usque ad annum c15 15 cxi, quo *Ravardierius*, inita societate, prius cum Domino *de Rasily*, deinde & cum Barone *Sansy*, ad iter se comparavit, impetratis à Regina matre quatuor Capuchinis; quorum unus fuit Claudius Abbavillanus, cui hanc narrationem debemus.

Solvit deinde è portu Britannix, qui dicitur *Cancalle*, decimo nono Martii anni à Christo nato c15 15 cxii cum tribus navibus; sed ab adversa tempestate rejectus in Angliæ portum *Plymoutham*, substitit ibidem ad vigesimum tertium Aprilis; dein secundam tempestatem nactus, inter Fortaventuram & magnam Canariam transit septimo May; & undecimo ejusdem venit in conspectum *Rio del oro* ad Africæ Continentem, quam deinde rasit pene ad ipsum Æquatorem; quo decimo septimo Junii jam quatuor gradibus superato, vela vertit versus occasum & vigesimo tertio ejusdem mensis applicuit ad Insulam *Fernandi de Noronha*; ubi substitit ad octavum diem Julii: undecimo ejusdem viderunt Brasiliæ Continentem, & sub meridiem sunt ingressi sinum *Moucouru*; unde secundum oram navigantes promoverunt ad Promontorium, ut ipsi vocant, *de la Tortue*, duobus gradibus & viginti scrupulis ab Æquatore versus Austrum.

Stetere hic in anchoris ad vigesimum quartum Julii, & vigesimo sexto demum attigerunt insulam *S. Anne*, & denique applicuerunt ad ipsam Insulam *Maragnanam*: in qua arcem sunt moliti, loco maxime opportuno; nimirum super editum collem, juxta principalem hujus insulæ portum, inter duos amnes, qui secus radices hujus collis dilapsi, egrediuntur in fretum: Machinæ duæ supra viginti in arce dispositæ; eique nomen inditum *S. Ludovici*.

Dum militares homines hæc moliuntur, operam dederunt Capuchini, ut barbaros principiis religionis Christianæ imbuerent, & aliquot baptizarunt: Claudius deinde in Galliam remeans aliquot barbaros secum duxit, qui publice Parisiis magna solemnitate fuerunt abluti.

Gallos autem haud diu hanc insulam retinuisse, sed à Portugallis inde pulsos satis constat, sed quo pacto inde pulsi fuerint nondum inveni satis explicatum: videtur id accidisse anno c15 15 cxiv, quo Præfectus Pernambucensis *Hieronymum Albuquerqueum* cum valida classe misit ad has provincias subjugandas; is mense Octobri flumen *Perejam*, (quod supra diximus orientale ostium sinus Maranhaon aperire) ingressus, Portugallos, qui paulo ante oppidulum *Nostra Senhora del Rosario* ad ripam illius condiderant, ad se vocavit, & huc persuasit commigrare: quid porro actum sit inter

inter Gallos & Lusitanos mihi non constat; Satis liquet illos hinc exclusos & Lusitanos hic jam sedes suas collocasse & mirum in modum confirmasse, uti statim dicemus.

Conjunxerant se quoque Galli cum barbaris, qui in monte *Tbouyapap* degunt, sed una cum barbaris hisce ad eundem modum inde pulsi sunt à Portugallis.

Mons autem hic haud longe à Fluvio *Camouss*, vaste attollitur, ita ut à radicibus ad verticem vix quatuor horis ascendi possit; sternitur autem illius jugum in latam & amœnissimam planiciem, quæ patet in longitudinem quidem viginti & quatuor milliaria, in latitudinem autem viginti: rigaturque, ut ferunt, à pluribus fontibus, atque adeo quibusdam amniculis, qui optimos pisces nutriunt; præterea in patentes
10 campos & arva, atque umbrosâ nemora grata varietate passim visitur distinctus: ita ut, quemadmodum Galli testantur, à frequentibus barbaris tunc habitaretur, & pagi supra ducentos hic numerarentur.

Iidem narrant & alium, sed multo minorem montem huic vicinum, barbaris *Coiova*, sex aut septem pagis cultum fuisse.

C A P. XIX.

Situs Maranhaon, & loca quæ à Portugallis hic tenentur.

20 SUPRA oram Brasiliæ hujus Septentrionalis descripsimus ex observationibus Lusitanorum, usque ad flumen *Peream*, seu primum aditum ad *Maranhaon* ab Orientali plaga: distat autem ab Æquatore duobus gradibus & quinque scrupulis, ut à diligenti nauclero inveni observatum, qui anno 1510 cum Tribuno militum *Alexandro de Maira* has partes adnavigavit. Porro ab ostio hujus fluminis *Pereia* navigatur ad Insulam *S. Anna*, quæ tantum leucam grandem ambitu sua complectitur. Quibus autem propositum est petere Arcem *S. Ludovici*, ii primum recognoscunt promontorium *Tapuytaperes*, deinde flectunt ad insulam minorem, in qua sita est arx illa quam Portugalli Gallis eripuerunt: atque ita porro ad alteram arcem, quam Portugalli struxerunt, vocantque *S. Francisco*.

30 Portum autem *S. Ludovici* collocant ad altitudinem duorum graduum & viginti scrupulorum ab Æquatore versus Austum.

Denique quemadmodum ex accurata Tabula Hydrographica observavi, Præfectura seu Capitania *Maranhaon* ita se habet; ostium fluminis *Pereja* ingressis & adverso flumine subeuntibus occurrit ad levam ipsius ripam Arx *S. Iacobi* quam Portugalli hic struxerunt ad exiguum recessum; è cujus regione quamplurimæ minores insulæ jacent, in amplissimo sinu seu æstuario, tam hujus fluminis, quam aliquot minorum amnium, qui hic è Continente egrediuntur.

40 Insulas hæcæ exterius, (satis longo versus altum intervallo, ut vada quæ ab insulis prominent devitentur) prætervectis, occurrit aliud ostium sive canalís, ut vocant, egrediens è sinu *Maragnano* per duas minores insulas oblongas: Hunc canalem ingressus deprehendis ad lævam arcem *S. Mariæ* itidem à Portugallis structam, & paulo superius, ad idem latus, ostium fluvii *Monin*; & deinceps ostium *Tapocoru* pene tribus gradibus ab Æquatore versus Austrum, à quo ora cubito flectitur versus Occidentem, (hactenus enim pene recta pergit ad meridiem) ad ostium ingentis fluminis *Meary*; à quo ora redit ad Arctum usque ad Promontorium *Tapuyotapera*, oblongo & semicirculari gyro circumacto.

50 In medio autem jacet, atque adeo pene implet hunc sinum, magna insula *Maragnan*, ab Austro ad Arctum in longitudinem expansa, alibi paucis, alibi pluribus miliaribus à Continente divisa; in mediam autem insulam irrumpit ab Occidente patens sinus cujus ori objacet exigua insula *S. Ludovici*; ad gremium autem sinus & pene in meditullio ipsius magnæ insulæ jacet Arx *S. Francisci*, itemque *S. Ludovici*; & plures pagi, inter quos nominatissimi sunt pagus *S. Andrea* pene ad Arctum Insulæ angulum, & *S. Iacobi* ad Australem jacentes.

Annotatum quoque illa Tabula à Lusitanis, Gallos uniligneis lintribus, flumen quondam *Tapourcouru* ascendisse usque ad quintum gradum ab Æquatore versus Austrum, ubi ille fluvius alterum amnem ab Euro descendente videtur excipere: amplissimum vero *Mearii* amnem, qui ab Africo devolvitur, usque ad gradum octavum.

Reliqua ora Continentis à Maranhon usque ad Param.

A Promontorio *Tapuyotapera* oram legendo satis lato intervallo à littore, quod hic humiliter est & vadosum, circiter decem leucis, occurrit primo Portus *Aippe*; à quo ad insulam *de Camara* numerant duas leucas; & ab hac ad insulam *Su-pat-uve* totidem: inde ad *Insulam Blancam* sive *S. Ioannis* quatuor, distat hæc insula uno gradu & XII scrupulis ab Æquatore versus Austrum.

Sol. fl.

Sequitur deinceps sex leucarum intervallo, fluvius *de Ambli* & porro *Vacatapui*, *Camarapuce*: atque inclinat se ora magis versus corum, donec perveniatur ad cornu 10 Continentis, quod distat ab Æquatore medium tantum gradum versus Austrum: à quo deinceps ora se subducit versus Africum vel pene ad Meridiem, & aperit ingentem sinum, & canalem qui ducit intra Continentem, & tandem perducit ad insulam, quæ objaceret ostio fluvii *do Sol*, & porro ad portum qui distat ab Æquatore gradu uno & xxx scrupulis versus Austrum.

In accurata ista Tabula cujus supra memini, loca inter Promontorium *Tapuyotapera*, & terræ cornu quod se reflectit versus Austrum, longe aliis nominibus designantur, quæ postea obiter commemorabo. Cornu autem hoc appellatur *Punta separata*, quo superato, & oram legentibus quæ sinistra est, occurrit primo amnis ille *do Sol*, dein oblonga insula *das Bandeiras*, & porro terræ Angulus, qui dicitur *Punta do mel*, à quo transitur ad obtusum terræ Angulum, cui arx *Para* superstructa visitur, quæ jam inter Capitania Lusitanorum in Brasilia numeratur ab *Olyveira*. 20

Arx hæc *Para* quadrata forma structa est ad oram fluminis, (quod hic circiter duo milliaria latum est, & circiter xv orgyas altum in medio alveo, & sub ipsa arce x) super scopulum quatuor aut quinque orgyas editum supra reliquum solum: qua flumen respicit, tantum vimineis cratibus obsepta est, inter quas plures machinæ sunt dispositæ, reliqua latera muro saxeo sunt munita, duas orgyas alto & fossa sicca; circiter 300 Portugalli dicuntur hic incolere, qui Tabacco & sacchari canis colendis, & gossypio legendo dant operam.

Capim fl.

Ab hac arce versus Austrum exiguo intervallo egreditur è Continente fluvius quem 30 Tabula illa vocat *Capim*: & circiter novem aut decem leucis magis ad Austrum, maximus fluvius *Mogu*, qui descendit è provincia *de los Topajos*; nisi forte sit ramus ingentis illius fluminis *de las Amazonas*, quod valde videtur verisimile: nam Portugalli qui *Param* habitant superioribus annis aliquoties nostros inopinantes in isto flumine aggressi, arces, quas moliri cœperant, disiecerunt, & aliquot eorum captivos abduxerunt; à quibus hanc qualemcunque cognitionem hujus præfecturæ *Para* accepimus.

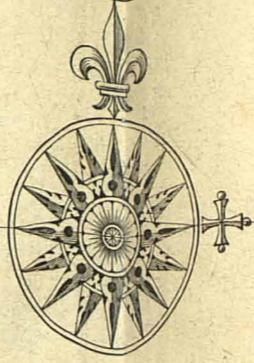
Denique, barbari qui hic incolunt ex eadem natione *Tupinambarum* esse dicuntur, qui multum inviti Portugallis parent.

Ioroque.

Sed antequam finiam, è Tabula illa breviter indicabo loca inter *Tapoutaperes* cornu & Promontorium *Para*. Post provinciam *Commam* pergendo versus occidentem 40 circiter leucas 25, (quo intervallo ora vadis & aliquot minoribus insulis oblita est) occurrit sinus, qui ad paucas leucas in Continentem penetrat, & dicitur *Comma uassou*; ab hoc ad fluvium *Comajamu*, leucæ sunt v; & porro ad fluvium *Ioroquen* xv: quæ autem interjacet tellus, à Lusitanis appellatur *Costa Alagoada*, à crebris stagnis & paludibus. A fluvio *Ioroque*, qui procul è Continente descendit, ad amnem *Paraguacoten*, sunt fere xxv leucæ, & regio intermedia notatur nomine *Costa Baxe*.

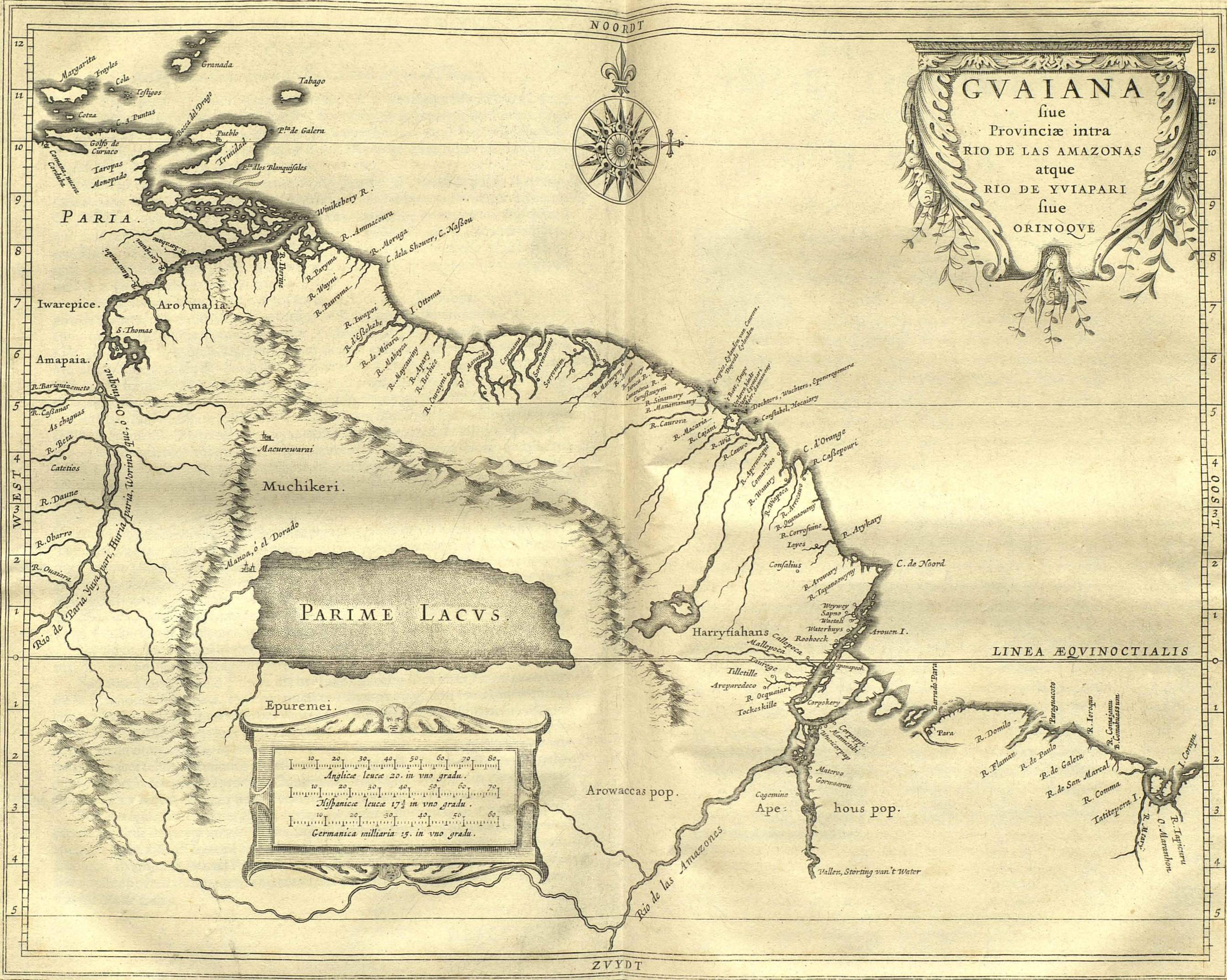
Post *Paraguacoten* sequitur amnis *Surianame*, intervallum est octo aut novem leucarum: sequitur deinceps amnis *Surama*, æquali pene intervallo: à quo ad *Itatam*, sunt circiter xi leucæ, & ab *Itata* ad exiguum amnem *Namam* quatuor aut quinque leucæ. Denique ab amne *Nama*, ad Promontorium, quod diximus appellari *Pontam separata* 50 tam circiter novem; huic autem objaceret versus corum, minuta quædam insula quam vocant *Isla de Area*.

NOORD

GVAIANA

siue
Provincia intra
RIO DE LAS AMAZONAS
atque
RIO DE YVIAPARI
siue
ORINOQVE

Epuremei.

10	20	30	40	50	60	70	80
Anglice leuce 20. in vno gradu.							
10	20	30	40	50	60	70	80
Hispanice leuce 17½ in vno gradu.							
10	20	30	40	50	60	70	80
Germanica miliaria 15. in vno gradu.							

Arowaccas pop.

houc pop.

ZVYDT

